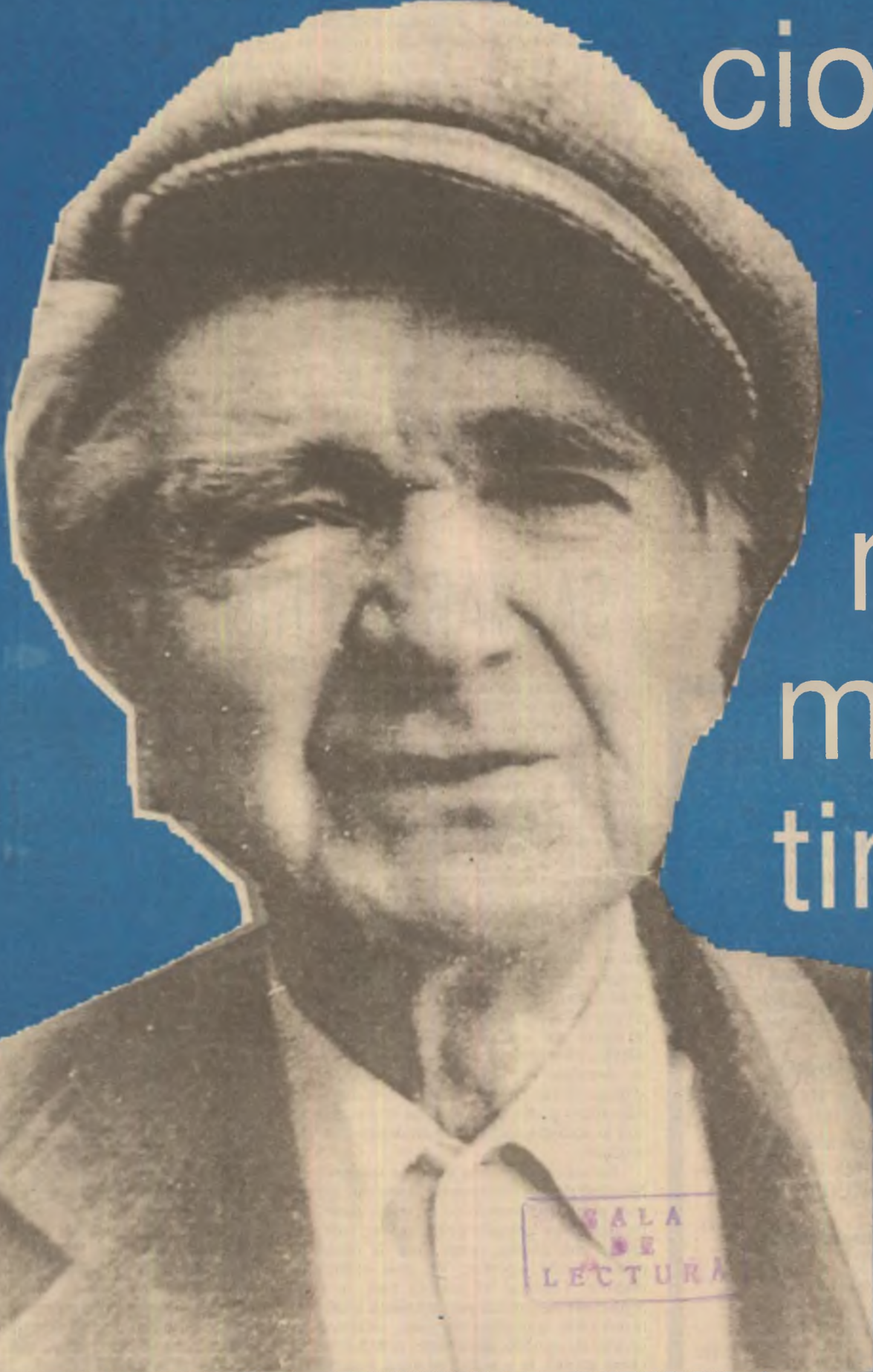

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 27 (280), serie nouă. Miercuri 10 iulie 1996. Preț: 600 lei

cioran

în
mai
mulți
timpți

Un
eseu
de
Alexandru
George

Luca

«Vatra Românească» la 90 de ani

EXISTENȚĂ ȘI REZISTENȚĂ

Întemeiată la Iași, în martie 1906, de către un grup de intelectuali, în frunte cu Constantin Stere și Garabet Ibrăileanu, revista „Viața Românească” a intrat anul acesta în cel de-al nouăzecelea an de existență.

Supraviețuind atât celor două războaie mondiale, cât și celor trei dictaturi, după cum se afirmă în editorialul semnat de Cezar Baltag, în numărul, de fapt numerele omagiale 3-4, „Viața Românească” de azi nu mai păstrează nimic din programul „poporanist” inițial, nimic din „regionalismul”, de asemeni programatic, de acum aproape un veac. Spiritul muntenească impregnat și el revistei, în urmă cu șaiszeci de ani, s-a estompat în timp, iar de șase ani, dispărând constrângerile și exaltările comunisto-omagioase, revista nu se mai confruntă cu dogme și ideologii, ci doar cu probleme financiare. Că nu sunt de neglijat acestea, stau mărturie chiar numerele duble, concentrate din lipsă de... hârtie, rămânerea în urmă (să nu uităm că acest număr care trebuia să apară în martie-aprilie, a apărut ceva mai târziu) și nu în cele din urmă absența revistei de-acolo unde ea s-ar dovedi extrem de necesară. Că totuși cultura nu poate fi sufocată de vremuri stau mărturie chiar paginile de înaltă ținută ale aceleiași reviste. Cât privește ediția de față, „discret aniversară”, cum o apreciază editorialistul, acesta, având un număr mai mare de pagini decât de obicei, încearcă să-i strângă laolaltă pe toți redactorii actuali și pe toți colaboratorii care s-au înhamat, mai din vreme, sau mai recent, la revitalizarea „Vieții Românești”. Nume de prestigiu ale literaturii române se regăsesc în această ediție: Ștefan Augustin Doinaș, Cornel Regman, Alexandru Paleologu, Mihai Șora, Mircea Ciobanu, Mihai Cimpoi, Ioan Holban, Virgil Ierunca, Gheorghe Pituț, George Bălăiță, Gheorghe Grigurcu, Vasile Andru, Nichita Danilov, Octavian Paler și încă mulți alții. Iertată să-mi fie neputința de a-i cuprinde pe toți într-o singură pagină, români și români de peste Prut, cronicari și scriitori, vârfuri ale aceleiași piramide, vii și eterni, pe care „Viața Românească”, mai voluminoasă la această ediție, îi include. Iertată să-mi fie, de asemeni, invocarea unor probleme atât de „lumești”, cum ar fi aceea a crizei financiare, într-un astfel de moment!

D.T.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Victoria Popazu (*dactilografă colaboratoare*), Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:

INFOGIP

Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

INSULA

de NICOLAE PRELIPCEANU

Vara e un anotimp al memoriei pentru mine. Nu știu cum, soarele puternic scoate din străfundul amintirii alte veri, mai bine zis ruine ale unor veri prin care-am trecut, o dimineață, un copac, apa limpede a unui râu care nu mai e. În adolescență, de pildă, m-am trezit, fără să vreau, mai mare peste o insulă a râului Argeș, căci Argeșul e râul care nu mai e despre care spuneam mai sus. Insula asta era despărțită de uscatul continuu printr-un braț subțire, aproape mort, al râului; cursul principal, viu, trecea pe partea cealaltă a ei. Era, totuși, am convenit eu cu mine însumi, o insulă, pe care n-am întâlnit niciodată pe nimeni altcineva decât pe mine însumi, ceea ce mi-a întărit ideea că insula e a mea. Astăzi, ea mi se pare mai mare, probabil, decât era. Avea locuri cu piatră mărunță, mici plaje cu nisip fin, tufișuri de viitoare sălcii, arini înalți în amonte, unde, sub unul din ei mă uitam ca prostul – ori ca deșteptul – la un mic golf de apă limpede și curată, în care piciorul meu abia încăpea. Mă uitam și îl vedeam mult mai mare, încercând să-mi imaginez golful, cel adevărat, cel care, în mările lumii, primește nave, ba le și scufundă uneori. Cum venea primăvara, dar mai ales vara, cu vacanța ei cu tot, mă înființam pe insulă, unde trăiam (hoinărind singur sau aruncându-mă în apa repede cu bolovani rotunzi pe fund, și ieșind înfiorat să stau pe una dintre plajele „mele”, la soare, cu stropi fini pe trup, până când soarele îi sorbea de pe pielea mea și-mi reluam „activitățile”), o inefabilă aventură. Insula aceea era un paradis. Sau vârsta mea trecea prin paradis. Pe malul celălalt am ajuns mult mai târziu, cu alții. Singur, îmi ajungea insula. Cred că o dată m-am suit chiar într-un arin înalt și am însemnat data în coaja lui, sus, unde nimeni să nu poată citi.

Acum, în loc de Argeș e un șir de mocirle, dintr-una în alta mai curge câte un fir murdar de apă în care, pe alocuri, zărești o vietate tipică bălților – lipitoarea. De insulă, ce să mai vorbesc? Am încercat să identific măcar un arin din ce fusese atunci, dar în zadar. Zona e plină de cauciacuri vechi, aruncate, de fiare tot mai vechi, apa s-a retras prin pipiriguri și păpurișuri, unde dospește un mâl nesănătos. Nu mai e insulă, nu mai e râu, e o zonă. Cine-o fi citit, cu picioarele pe pământ stând, inscripția săpată de mine în vârful arinului aceluia?

De fapt, de la un timp, și iarna e un anotimp al memoriei, ca să nu mai vorbesc de toamnă, de primăvară. Ce de insule am lăsat în urmă și ce mlaștină urât mirositoare le-a acoperit!

acolade

SALVAREA PRIN OMISIUNE

de MARIUS TUPAN

Îndeosebi cei care și-au acordat corzile (fie și vocale!) după cum băteau tobele propagandistice de mai ieri, în pofida unor evidențe, nu încetează că clameze: n-avem literatură de sertar! Sau, mai docti, cărțile care ar intra într-o asemenea serie, în afara unor șopârle, sunt lipsite de valoare. Din păcate, în astfel de capcane cad și persoane onorabile care, îndeletnicite acum cu politica și negustoria, merg pe mâna celor care stărnesc diversuni de tot felul, în speranța că vor fi acoperite slugărniciile lor continentale. Dacă am invoca proverbul cu lupul și părul, ar fi de-ajuns să le surprindem arama de pe față, deși, trebuie să recunoaștem, puțini confundă spiritul gregar cu cel gitan. În cei șase ani postdecembriști au fost în multe rânduri contraziși, fiindcă nu puține cărți interzise, topite sau măcelărite au apărut, dar, iată, pentru câteva s-au instituit adevărate embargouri, ca nu cumva nihilității să se aureoleze de ridicol și rea credință. Îi sfătuim să stea liniștiți: în istoria literaturii au mai pățit-o și alții, cu merite mai multe! Adică nici în această campanie de diminuare n-ar fi originali.

Nu vom înșira acum titluri ce onorează o literatură dar și pe cei temerari în vremuri negre (s-ar putea s-o facem într-o zi, măcar pentru a ne argumenta temeinic teza!), ci vom întârzia asupra unui roman, editat chiar de fundația noastră, care, sperăm, va trezi interesul multora. Chiar și al acelor care se vor recunoaște în el, măcar prin atitudinile avute pe atunci când demagogia era sosia secretarului general iar comedia, însoțitoarea ei de bord. Un Ostap Bender, la o scară mai mică, balcanică, pare să fie eroul lui Eduard Huidan, devenit, firește, prin extensie, eroul nostru, fiindcă el se înscrie în seria acelor terorizați de anonimatul, care nu se împacă însă cu această

condiție, și vrea să intre, oricum, oriunde, în postura celor care tulbură apele dar și ordinea prestabilită, adică să facă saltul de la persoană la personaj. Huidan a surprins cu acuitate zbaterea provincială, vanitățile locale, dar mai ales propensiunile omului comun, aspirant la alămuri pentru a-și marca zgomotos marea trecere. Nepregătit pentru spectacol, deși acesta e prezent pretutindeni, tocmai pentru a abate atenția romanului de la problemele reale ale vieții, Ginel Burdujan calcă din străchini în gropi spre hazul contemporanilor săi, amatori de senzații tari dar și de victime inocente. Micul funcționar de la subsolul primăriei râvnește să fie luat în seamă, la stadion, la restaurant, la muncă patriotică, ba chiar și la parastase, căci turtoiuul său (un amplificator de voce) pare să-i asigure o celebritate locală, și, cei care-l invidiază nu întârzie să-i declanșeze drama: îl deposează. Când țara avea pe atunci numai două turtoie, de largă respirație internațională, nu-i așa?, cum o să mai existe și al treilea? Ei bine, nu centrul intră în joc, ci sateliții și meteoriții genialilor, inși de teapa lui Totoiu, firește, un șef mărunț dar influent, care nu admit inițiativele și nici pe cei ieșiți din front. Sunt multe de spus despre acest roman (noi, de altfel, i-am dedicat o cronică pertinentă), scris într-un registru comic remarcabil, cu scene care ne amintesc nu numai de Ilf și Petrof, dar și de Maziliu, care, oricum s-ar fi încheiat, tot nu ar fi convins cerberii, plasăți pe la toate ușile, să-i dea dreptul la ieșirea în librării. Existența depozițiilor dintr-o iepocă de aur îi irită încă pe unii, convinși, după atâtea strategii culturale, că numai judecățile lor de valoare sunt acceptate. Evaluând o cultură și o epocă prin omisiune speră să-și salveze, cumva, îndeletnicirile lor balcanice. Ne temem că se înșeală încă o dată.

MACHIABELLI, MAZARIN ȘI CEILALȚI

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Nimic nu există decât prin istorie – existența reală este existență istorică, pentru că restul nu poate avea mai mult decât statutul încorporării în timp, dar nu și durată, al participării la decorarea neființei și la consistența și la perseverența ființării. Nu există, din trecut, decât ceea ce oferă în prezent bază – fie și oricât de modestă – pentru viitor. Impul istoric este producere. Dar omul evoluează între sistemul constrângerilor lumii și spațiul de libertate – deci, al încă necreatului – care îl permite, cel puțin la un moment dat, ansamblul infinit al prezențelor. Istoria este o ciere a constanței și ineditului; în acest fel politica devine gestionare a constrângerii și libertății pentru realizarea unui optim. Optim al cui? Desigur, trebuie să recunoaștem o modestie, nu al valorii, frumuseții sau candelosenței existenței noastre, ci al elaborării permanenței diferențe în raport cu sine a istoriei.

Până la urmă, direcțiile sau modurile acțiunii politice nu sunt foarte numeroase – poate fi vorba, de exemplu, de expansiunea personalității sau, dimpotrivă, de structurarea ei. Două mesaje politice reprezintă mai bine, obabil, decât orice altceva, această dualitate potențială a politicului – este cazul „Principelui” Machiavelli și de „Breviarul politicianilor” al

Cardinalului Mazarin.

O distinsă personalitate a politologiei franceze observa, de curând, că marii creatori de sisteme teoretice – în domenii strategice diverse – un Niccolo Machiavelli, un Carl von Clausewitz sau, de ce nu, un Karl Marx au fost foarte slabi profesioniști în domeniile de aplicație ale propriilor recomandări. Cardinalul Mazarin este însă omul politic prin excelență. Dacă Alexandre Dumas l-a descris în culori deloc atrăgătoare este sigur că foarte celebrul eclesiast a condus Franța sub doi suverani (un singur an sub domnia lui Ludovic XIII) care nu au îndrăznit niciodată să i se opună, a mărit puterea și iradierea europeană a țării sale și a continuat opera Cardinalului Richelieu, de creare a unui tip de guvernare care va necesita cândva o mai atentă analiză, dintr-un punct de vedere modern și umanist. Aproape un secol și jumătate separă „Principele” (scris în 1513) de „Breviar” (publicat în 1684, dar Cardinalul se stinsese din viață în 1661), plus o enormă distanță ca reputație, prestigiu politico-filosofic și influență culturală.

„Principele” este, așa cum se știe, un sistem de propuneri, teze, reguli și concepte, unele morale, altele pur politice, prin care un suveran impune în lume – sau cel puțin în „vecinătatea

apropiată” – puterea, permanența și strălucirea Patriei sale, adică (în situațiile considerate) puterea, strălucirea, avantajul și durabilitatea proprie. Acțiunea – machiavelică – a prințului este salutară sau condamnată, după natura legăturii suveranului cu poporul său. Oricum, pentru Machiavelli nucleul politicii este de natură etică.

Giulio Raymondio Mazzarino (Jules Mazarin) în „Breviarul” său nu are în vedere, în nici un fel, scopul politic ci, exclusiv, tehnica politică. Ansamblul preceptelor conținute în carte poate fi rezumat în această formă: a face personalitatea omului care aspiră la autoritate, sau o deține, absolut impenetrabilă, indescifrabilă – Ahile fără călcâiul sensibil, Siegfried fără pata vulnerabilă, cât o frunză, de pe spatele său. Se pare că lucrul este posibil; Ludovic XIV a fost suficient de dominant și de impresionat de forța marelui său ministru încât la moartea sa a refuzat să mai numească un altul, asumându-și rolul deținut până atunci de Cardinal.

Într-o lume concurențială, modelul Cardinalului Mazarin își păstrează valoarea sa impresionantă? În „Istoria unei capitulări”, Allan Dulles relatează propriul său comportament după sosirea la Berna, în plin război împotriva Germaniei naziste: „am anunțat pe toată lumea că sunt conducătorul rețelei americane de informații în Europa. Am primit apoi atâtea date și mesaje încât nu trebuia să fac decât triajul lor”. Ce asigură succesul: rezerva aristocratică, inextricabilă, a Cardinalului, curajul frizând incredibilul sau, poate, aroganța lui Dulles, ori concepția vast istorică a unui Machiavelli? Poate nimic din toate acestea, ci numai puterea – pur și simplu, energia aruncată în joc.

Aristotel spunea că doar trei sunt puterile care conduc universul: intelectul, forța materiei și întâmplarea. În care dintre acestea ne putem pune speranțele?

minimax

MORTUL DIN PIVNIȚĂ

de ȘERBAN LANESCU

Sau din pod. Sau din cămară. Sau din vreun dulap. Ori, cine știe, poate c-o fi fost vârat în vreo ladă atâta undeva într-un colțon mai întalnic, „casei”. Dar degeaba. Dacă cine nu s-a procedat potrivit dișiei (mortii cu morții, viii cu viii) și nici nu l-au pus în congelator, „mortul” persistă, adică *mentează* iar miasminele emanate n care s-au și întrupat *emanații*) răvesc aerul din „casă” încât mișca de celor vii (pen’că se poate scribi totuși și de o viață a celor morți) a devenit treptat un coșmar.

Duminică 30 iunie curent, la eurnalul de seară al TVR1, odată, hop c-apare, proaspăt și surprins, cu batistă asortată la *znarul* de la piept al hainei, a apărut șeful delegației parlamentarilor noștri (că, buni, răi, ai noștri), tamen întors din misiune riotică de la Strasbourg unde pe cineva i-a fost puterînța și priceperea a fost ținut d-sa interesele poporului să rămână în sesiunea Adunării Parlamentare a Consiliului European. Dl. senator P.D.S.R., R. Botică. Dl. senator care a anunțat că va face vorbire (cu

vocea-i greu de confundat) despre două chestii votate-n Parlamentul European. Ghiduși, însă, redactorii televiziunii nu l-au lăsat pe onorabilul senator să grăiască decât despre unul din cele două voturi din Parlamentul European: despre mult hulita **Recomandare 1201**, reluată după ce a fost primită la Veneția. Al doilea vot? Pauză. Mister. Grijulii cu somnul telespectatorilor fideli postului TVR1, redactorii departamentului D.E.I. l-au cenzurat pe dl. F.R.B.. În schimb și în compensație, alte posturi tv i-au permis d-lui senator să-și spună tot oful, la vedere (nu din off) putând dară d-sa să condamne public inițiativa deputatului P.D.-F.S.N. A Severin care a prezentat în hemiciclu de la Strasbourg „Raportul pentru lichidarea moștenirii sistemului totalitar comunist”. Cu succes pen’că s-a votat. S-a votat deși senatorul A. Păunescu a bubuit un discurs în urma căruia – asta dac’ ar fi să dai crezare la ce scrie-n „Vreamea” – unii parlamentari europeni au fost atât de mișcați încât aplaudau strigând ca pe stadion „Bravo, Păunescu!”). Și

încă, s-a votat, deși senatorul V. Gabrielescu (așa se pare, căci informația este tot din „Vreamea”) s-a abținut. Un vot memorabil, prilejuind imaginației d-lui senator F.R.B. să-și dea în vileag măsura căci cu multă simțire s-a oțărât d-sa împotriva unei asemenea inițiative (lichidarea moștenirii comuniste) asemuind-o cu dezgroparea unui mort după 7 ani.

Or, lăsând șaga de-o parte, evenimentul, votul Parlamentului European din după-amiaza zilei de joi 27 iunie '96 mi s-a părut într-adevăr, cum am spus, memorabil fiindcă poate semnaleză - riscând o vorbă mare – trezirea Occidentului. Poate că acest vot anunță, în fine!, **posibilitatea curmării scandalului ce constă în aprecierea cu măsuri diferite a celor două forme de totalitarism** care au bântuit prin Europa și nu numai. Deși de bună seamă că nu le convine să-și recunoască miopia (dacă doar despre miopie o fi vorba), mai știi, poate că văzând toate câte și cum se tot întâmplă în Est, occidentalii se vor fi dumirit în privința „calului mort” că i-a păcălit și, pe banii lor, se pregătește

în continuare să le mai dea bine și frumos niște copite. Dar dacă este semnificativă, poate, pentru Occident, încă mult mai multă atenție (mai multă decât i s-a acordat, cel puțin deocamdată, în mediile românești pretinzând că susțin cauza democrației) impune inițiativa lui A. Severin prin consecințele ei, acum, în România.

Într-o bună zi vine (de fapt este o revenire) cineva care strigă: „Oameni buni, haide să scoatem «mortul» din «casă» că nu se mai poate!”. La care stăpânii „casei” sar ca fripți. „Heei! Să nu care cumva să v-atingeți de mort! Ce-aveți cu el?! Necrofililor! Lăsați mortul să putrezească-n pace!”. strigă stăpânii „casei”. Ba nu numai că strigă dar își și pipăie rețeviele pregătite pentru a-și apăra odorul din pivniță, sau de unde l-or fi pus, în pod, în cămară, în vreun dulap. De altfel, o reacție a stăpânilor cu totul firească atâta vreme cât stăpânirea lor este strict dependentă de acest „mort”, de ceea ce rezultă din și prin descompunerea lui. Iar această poveste s-ar putea să mai dureze cuvenindu-i-se dară o continuare, un „va urma”.

*) Mai să-ți vină a crede că n-ar fi tocmai exclus să aflăm despre vreun turneu al cenaclului „Totuși iubirea” la Strasbourg, de-o să le plesnească vezica hiliară la toți anticomuniștii din Europa.

Alexandru George, CARAGIALE

Volum de Glose, dispute, analize, o antologie reunind articole apărute pe distanța dintre anii 1972 și 1985. Analize pertinente, în stilul care îl distanțează net pe dl Alexandru George de restul criticilor români contemporani, disocieri și verdicte șocante (**De ce trag clopotele, Mitică** ar fi „o grețoasă imbecilitate!“), luări la refec aiuritoare la prima vedere, dar, în fond, acceptabile nu numai ca punct de vedere personal (a se vedea „demolarea“ opiniilor lui Mircea Iorgulescu!), în ansamblu cartea unui cititor avizat, pentru care lectura „dogmatică“ nu poate fi admisă, pentru care nu există text, ci multe posibile subtexte ale unicului text literar, cartea unui iconoclast pasional, „supărător“ doar prin maxima-i inteligență. (Ed. Fundației Culturale Române, 4500 lei)

Klaus Heitmann, OGLINZI PARALELE

Culegere de studii de imagologie româno-germană, ale unui foarte bun cunoscător al culturii și literaturii române: **Imaginea românului în spațiul de limbă germană de la sfârșitul secolului XVIII până la începutul secolului XX; Un mandatar al României în diplomația și în publicistica germană a secolului XIX: Emil von Richthofen: Inspiratorul poemului „Lucașfăru“ de Eminescu Richard Kunisch și cartea sa „Bukarest und Stambul“; Cultura germană și română la Curtea lui Carol I și a Reginei Elisabeta (Carmen Sylva); Emil Fisher (1855 – 1921), contribuțiile sale la cunoașterea României; Sextil Pușcariu, Germania și știința germană; Un punct de vedere românesc în legătură cu Germania primilor ani ai Republicii de la Weimar: impresiile de călătorie ale lui C. Rădulescu – Motri din 1921–1922; Un goethean român: Tudor Vianu.**

Chiar dacă impresia de ansamblu degajată de lectura studiilor nu ne este prea favorabilă, mai ales prin trimiterea la prezentul sălcii al țării noastre, în nici un caz nu i se poate reproșa autorului lipsa de obiectivitate. Buna traducere și excelenta postfață aparțin discretului și rafinatului critic Florin Manolescu. Aș (re)aminti că părintele acestei discipline dificile, **imagologia**, nu este nimeni altul decât profesorul Dan A. Lăzărescu. (Ed. Fundației Culturale Române, 4.800 lei)

Platon, LEGILE ȘI SCRISORILE; DIALOGURI SUSPECTE; DIALOGURI APOCRIFE

Ultimul dialog platonician, **Legile**, rămas neterminat, nu poate fi înțeles decât în corelație directă cu **Republica**, lucrare despre organizarea cetății ideale. Nu are rost să insistăm; vom nota doar că lucrările lui Lewis Campbell, Lutoslawski, Diltenberger și ale altora au facilitat clasificarea **Dialogurilor** în trei mari perioade (cf. Didier Julia): **dialogurile de tinerețe**, care caută să definească noțiuni precum curajul, mila, cumpătarea și care corespund perioadei zise „socratice“, deoarece pun în joc personalitatea și „ironia“ lui Socrate. Metoda vizează, în general, punerea interlocutorului în contradicție cu el însuși, demonstrându-le poezilor, politicienilor că ei nu cunosc esența poeziei, a politicii. Ar urma **dialogurile de maturitate**, care trădează contribuția originală a lui Platon la metoda socratică, expunând celebra teorie a ideilor. Este afirmată doctrina idealismului obiectiv; cunoașterea adevărului nu face decât să reproducă un ansamblu de idei care sunt modelele inteligibile ale oricărui produs intelectual. În fine, a treia categorie cuprinde **ultimele dialoguri**, în care Platon descoperă insuficiențele primei teorii a ideilor și încearcă să le remedieze, ridicându-se la o metafizică a cunoașterii. Problema centrală a celei de a treia perioade nu este aceea a temeiului cunoașterii (specifică perioadei a doua), ci aceea a raportului sau a „participării“ ideilor la lumea sensibilă. (Ed. IRI, p.n.)

Confucius, ANALECTE

«Caracterul umanist al doctrinei lui Confucius se exprimă în ideea de **Ren**. Acest termen, comoform cu cuvântul care desemnează ființa umană în general, desemnează în **Analecte** virtutea prin excelență, cea grație căreia oamenii pot trăi în societate. La drept vorbind, Confucius nu a definit **Ren**. Pasajul cel mai explicit este cel în care el declară că **Ren** înseamnă că te domini pe tine însuși și să te întorci la normele raționale de comportare (**Li**), (...) În alte pasaje, **Ren** apare ca o virtute mai real „omenească“, în sensul în care înțelegem acest cuvânt: astfel, se spune că trebuie să dorești pentru aproapele tău ceea ce dorești pentru tine însuși și să nu faci altuia ce nu vrei să ți se impună ție; în fine, „**Ren** înseamnă a iubi oamenii“. Totuși, o caracteristică a gândirii confucianiste, chiar când ea afirmă „bunătatea naturii umane“ este de a te feri de spontaneitatea și inițiativele personale: trebuie să fii bun, dar respectând normele, trebuie să-ți stăpânești propriul temperament chiar și în pornirile tale bune: să răspunzi răului nu cu binele, ci conform echității, căci nu este firesc să te porți la fel față de omul de bine și față de cel ticălos». (Max Kaltenmark, **Filozofia chineză**, Humanitas, pp. 18-19). Pentru ce să optăm: pentru morala creștină ori pentru cea confucianistă?! (Ed. Humanitas, p.n.)

Helene Vacaresco, UNE GRANDE EUROPÉENNE

În perioada culturală dominată de rinocerismul comunist românesc, numele Elenei Văcărescu nu a fost interzis, în schimb a fost prezentat prost, reliefaându-i-se meritele periferice, adevăratele merite fiindu-i ținute în penumbră. Actualul volum vine să aducă o reparație, evidențiind tocmai acea latură a personalității distinsei Doamne, care a constituit realul ei certificat de noblete: a fost, Elena Văcărescu, cel mai însemnat „ambasador“ al României în Franța perioadei interbelice, un ambasador cultural, în primul rând, a cărei activitate a avut însă reverberații politice de netăgăduit. Să nu uităm că, de la atașat de presă al Legației noastre la Paris, Elena Văcărescu ajunge secretar general al delegației române la Societatea Națiunilor; să nu uităm că a fost distinsă cu Legiunea de Onoare din partea statului francez.

Volumul înglobează discursuri oficiale susținute la tribuna Societății Națiunilor, rapoarte diplomatice expediate pe adresa Ministerului de Externe român, amintiri, evocări, excepționale portrete, aprecieri ale unor marcante personalități ale epocii la adresa ilustrei românce. Un fel de **Elena Văcărescu „par lui-même“**. (Ed. Fundației Culturale Române, p.n.)

ANTICARIAT

Truman Capote, OTHER VOICES, OTHER ROOMS, New York, 1948

Diana Trilling: „Chiar dacă domnul Capote ar fi fost cu zece sau douăzeci de ani mai în vârstă, capacitatea lui de a modela un limbaj poetic tot ar fi fost remarcabilă. La un scriitor atât de tânăr (Capote s-a născut în 1924, n.n.), ea reprezintă o înzestrare de geniu. Pe de altă parte, nu mă pot declara de acord cu scopul moral și artistic al cărții... Mi se pare că se creează o lume care acceptă pasiv faptele, în care nimeni nu pare răspunzător de propria-i comportare“.

Lyod Morris: „Romanul justifică pe deplin păreri critice și ale publicului care l-au aclamat pe Capote ca pe un scriitor excepțional de înzestrat... Nu e numai o operă de o neobișnuită frumusețe, ci și o operă de o neobișnuită inteligență. Cititorii fac cunoștință cu unul dintre cei mai de seamă romancieri americani din câți și-au făcut debutul în ultimii ani“.

Cartea (două exemplare excelent conservate) este oferită de Anticariatul gălățean (sunt bune și porturile acestea la ceva!), la prețul de 10.000 lei volumul.

top 5

Librăria Kretzulescu

- Olivia Manning, **Trilogia Calcanică** (Univers)
- Confucius, **Analecte** (Humanitas)
- E.L. Doctorow, **Billy Bathgate** (Univers)

Librăria Sadoveanu

- E.L. Doctorow, **Billy Bathgate** (Univers)
- Maurice Denuziere, **Louisiana** (Cartea Românească)
- Michel Foucault, **Cuvintele și lucrurile** (Univers)

Librăria Eminescu

- Paul Valery, **Criza spiritului** (Polirom)
- Michel Tournier, **Regele Arinilor** (Univers)
- Paul Bowles, **Cerul ocrotitor** (Univers)

Librăria Alfa

- Confucius, **Analecte** (Humanitas)
- Platon, **Legile** (IRI)
- Paul Valery, **Criza spiritului** (Polirom)

Librăria din Bd. 1 dec. 1918, nr. 53

- Michel Tournier, **Regele Arinilor** (Univers)
- Adrian Oțoiu, **Coaja lucrurilor** (Cartea Românească)
- Sanda Stolojan, **Nori peste balcoane** (Humanitas)

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

CARAGIALE ÎN ULTIMUL SFERT DE VEAC

de DAN CRISTEA

Epocile și vârstele literare, se știe, se apreciază în chip diferit aspectele diferite care compun operele marilor creatori. Aceasta e, de altfel, și unul din semnele de evidență în legătură cu „măreția” și universalitatea acestor opere, și anume faptul că ele suportă, între anume note de adecvare firește, interpretări diverse și uneori chiar contradictorii, scoțând la suprafața interesului când o latură, când alta din ceea ce constituie marele tot. Contemporanii lui Caragiale, de pildă, au apreciat cu precădere „Iulius Andronicus” dintre piesele marelui Will, și comedia de departe cea mai sângeroasă, pentru că în epoca era cea a execuțiilor publice pe placul publicului popular pentru spectacol. După aproximativ un secol și jumătate, într-o perioadă neo-clasică, Samuel Johnson privilegia, dimpotrivă, mijloacele în fața tragediilor, găsite a fi mai puțin male. Mult mai aproape de noi, în 1964, faimosul critic al lui Jan Kott scoate la iveală un Shakespeare din zilele întunecate, „contemporanul nostru”, prin denunțarea îndeosebi a culiselor puterii și creațiilor, inclusiv a inconștientului, după cum mai puțin faimoasa montare a lui Peter Brook din 1970, cu „Visul unei nopți de vară”, va scoate din nou la lumină această din tiparele amuzamentului modern, atrăgând atenția deopotrivă asupra influenței pe care o poate avea producția scenică prin interpretării strict literare.

Când privește Caragiale, subiectul volumului de eseuri, de observații, de reflecții pe marginea unor texte, a unor texte” pe care îl publică Editura Fundației Culturale Române, se vede de asemenea că junimiștii, contemporanii săi, au apreciat „Comediile”, considerând „Momentele” în schimb drept articole de gazetă, fără prea mare importanță. Venind spre prezent, epoca pseudo-modernistă din România, de după 1948, a avut față de Caragiale, la nivelul îndrumării politico-culturale, atitudini diferite, favorizând la începuturile creației unei Caragiale satiric, antiburghez și mascat, pentru ca, mai apoi, spre sfârșitul anilor 60, aproape să interzică sub diverse pretexte reprezentanțele publice ale teatrului caragialian. „Cum stăm acum?”, pare că se întreabă autorul cărții în fața, carte care se dorește a fi considerată eventual ca un semn al crizei prin care trece cunoașterea critică românească”. (p. 5, „Prefață”). Iar punctul este că: „Un Caragiale al destinderii, aliat cu toată lumea și iubind și iritând pe toți, pare a fi și dorit în ceasul de față de societatea românească, înmând când ne eliberăm nu doar de lanțuri, ci și de înșelări, de tensiuni și încrâncenări”. Lucrurile nu deslușesc foarte ușor decât dacă vom cădea de acord că un Caragiale al „destinderii” e tot una cu un Caragiale al normalității și al mișcării înfrâmate a spiritului critic.

Suntem așadar în consonanță întru totul cu gândirea lui Alexandru George, când scrie, într-un text din 1991, că: „Abia acum putem vorbi despre Caragiale în libertate; abia acum putem să-l discutăm cu adevărat, ceea ce e tot una cu a intra în contact cu el” (p. 129). Cred că de la acest punct de plecare, de sensibil, al lipsei de libertate și al dorinței implicite a spiritului critic, trebuia să înceapă discuția, de ar fi fost cu putință, și asupra evoluției exegezei caragialiene în ultimii cincizeci de ani la care se referă în mare număr de eseuri al lui Alexandru George. Pentru că cel mai dificil a fost să se vorbească în toată această perioadă despre „lumea lui Caragiale”, ceea ce – cum o definește pe bună dreptate autorul, dar în 1991 –, „permisivă, în care regulile morale, de cele mai multe ori erau foarte relaxate, puțința de

a-ți exprima sentimentele, opiniile sau pasiunile era aproape desăvârșită, indiferent că era vorba de presă, de adunările publice, de cafele și cercurile de opinii” (p. 123). Cum să vorbești despre toate acestea înainte de '89, altfel decât cu jumătate de gură, altfel decât deviat sau sugerat, ori cum se mai zice, esopic?

În multe privințe, universul caragialian, să-l cităm din nou pe Alexandru George, reprezintă „oglinza unei vârste a românilor”, de după Unire și Independență, în perioada instituirii și consolidării monarhiei constituționale, a instituțiilor democratice, înainte de război și războaie, de dictaturi și dictatură. Lumea lui Caragiale este o lume de „La belle époque”, cu malfunctioni și discordanțe, dar trăind într-o oarecare prosperitate și îmbelșugare, într-un climat uman care se cizează vizibil și unde relațiile de politețe, civilitate, respect sau solidaritate n-au fost supuse unui regim al totalei bulversări. Viața are aici un anumit stil și momentele de insuportabilitate sunt rare, de ordinul excepțiilor. Fără a o polei prea mult, față de lumea carcerei ceaușiste, a prostului gust și a toparlăniei din epoca totalitară, lumea „Comediilor” și a „Momentelor” putea părea, comparativ, dacă nu o lume paradisiacă, atunci cel puțin o lume deschisă, aerisită, variată și unde oamenii mai au încă răbdarea să se intereseze de semenii lor. Aici constă, după părerea mea, greșeala capitală a eseului lui M. Iorgulescu („Eseu despre lumea lui Caragiale”), blamat de Alexandru George ca fiind „momentul extrem” al interpretărilor deformate și reducționiste parazitând în jurul textelor marelui clasic: și anume, în faptul că produce cu bună știință un pamflet anticeaușist și antitotalitarist prin minimalizarea, coborârea și înjosirea lumii lui Caragiale. Scriind despre lumea acestuia, M. Iorgulescu scrie și vrea să se înțeleagă că scrie despre lumea în care de fapt trăim, dar cu ce preț!

Dimpotrivă, unul dintre lucrurile care mă impresionează extraordinar la Caragiale, de ordinul pozitivului, se găsește în nuvela „Inspecțiune”, nuvelă al cărei final îndeosebi e amplu discutat și de Alexandru George. E vorba de gestul, greu de conceput în vremurile prin care am trecut și încă trecem, gest de maximă solicitare și omenească îngrijorare, al colegilor lui nenea Anghelache, care îl caută, „ca buni camarazi și amici”, toată noaptea, chiar și „pe unde nu trebuia să-l caute”, pe nefericitul mănăitor de bani publici pentru a-l pune în gardă de iminenta inspecțiune de a doua zi. O asemenea lume e imperfectă desigur dar nicidecum vulgară sau neparticipativă în cel mai bun sens al cuvântului. A-propos de această nuvelă unde criticul analizează „psihoză” eroului care ar sta la baza sinuciderii sale inexplicabile și pe care o apropie, ca și alții, în chip justificat, de spaima paroxistică a lui Leiba Zibal din „O făclie de paște”. La interpretarea textului și a misterului său implicit aș mai adăuga următorul fapt: respingerea soluției facile, în termeni de vinovăție/ nevinovăție. Colegii lui Anghelache recurg tocmai la această soluție simplă pentru a lămuri explozia de violență a eroului în berărie ca și gestul sinuciderii sale. Asemeni prietenilor lui Iov, aceștia nu pot explica „răul” decât prin existența unui „păcat”, fie neștiut, fie nemărturisit. Trebuie să fi existat așadar o lipsă de bani. Or, ca să ne folosim de termenii parabolice biblice, ce se spune aci e că, de fapt, căile domnului sunt de fapt insondabile, depășind schema simplistă a pedepsei și a răsplății.

Revenind însă la lumea lui Caragiale, să observăm totodată că dincolo de dificultatea de a

vorbi despre ea în mod deschis și liber, căci aceasta ar fi însemnat o contrapunere într-un fel unui prezent involut față de ea, un alt obstacol a provenit din recursul la metode și teorii critice care, cu mici excepții, ignoră sau lasă alături istoricitatea și contextul, lucruri esențiale pentru înțelegerea și interpretarea unui astfel de obiectiv. Formalismul și structuralismul sunt curente lipsite de dimensiunea, istoriei, pe de o parte, iar „Rezeptionästhetik” a lui Jauss, accentuând rolul cititorului în fața textului, ia în considerare posibilitățile de înțelegere ale primului. Și noțiunea de „camavalesc” luată din Bahtin e o noțiune îndeajuns de delicată, folosită de Bahtin în accepții diferite, legate nu numai de răs și carnaval, dar și de corpul uman sau de un timp folcloric. În legătură cu lumea lui Caragiale, care constituie o temă centrală de meditație pentru autor și în care Alexandru George recunoaște un „produs al locului, asemeni unui duh al pământului, răsărit din adânc, dar reprezentând mai ales o reacție a societății și inteligenței românești, un spirit atașat valorilor acesteia” (p. 130), ele aduc puține deslușiri. Desigur că nu e nimic rău în folosirea unor noi metode de lectură, cu condiția însă ca ele să fie întrebuițate în mod adecvat și să nu ducă la simplificări și răstălmăciri grosolane. O lectură interesantă a unor aspecte din Caragiale, interesantă și pentru că nu se propune ca o cheie universală de pătrundere în universul acestuia, efectuată în spiritul unor idei ale formalistilor ruși e cea oferită, de exemplu, de cartea lui Al. Călinescu, „Caragiale sau vârsta modernă a literaturii”, din 1976, interpretare nemenționată de Alexandru George care, pe de altă parte, vestește lecturi aparținând lui Florin Manolescu, Adrian Anghelache ori lui Șt. Cazimir.

Personal nu mai cred de mult în lecturi așa-zise totalizante care prin natura lucrurilor simplifică unele aspecte în dauna altora trecute cu vederea. E, dacă vreți, și aceasta una din carențele criticii românești mai recente care se revendică prea insistent uneori din istorii integrale, de sorginte clasică, și din interpretări inductive cu pretenții de exhaustivitate. Sunt un adept, dimpotrivă, al lecturilor parțiale, fragmentare, deductive, întreprinse din unghiuri diverse. Altfel spus, văd posibilă apariția unui „nou Caragiale” din efortul unei lecturi cu largă deschidere culturală, de tipul a ceea ce se cheamă „poetica culturii” ori „noul istorism”, o lectură așadar interdisciplinară care să nu-și propună exprimarea unui adevăr inalterabil sau esența naturii umane dar care, în schimb, să fie capabilă să integreze arta și politica, istoria și literatura, economia și antropologia. Alexandru George, stăruind a crede în „rigoarea criticii intuitive și a demersurilor ei” e, pe de altă parte, un interpret care trece dincolo de stadiul strict al literaturii, spre zonele mentalităților și structurilor social-istorice, iar mozaicul său de texte gravitând în jurul lui Caragiale reprezintă realmente o etapă pentru mai buna așezare în cultura noastră a acestui „geniu constitutiv”, cum scrie autorul, a „ceea ce am putea numi suflet național”.

Alexandru George: „Caragiale”, Editura Fundației Culturale Române

10 ani de la moarte

ion caraion inedit

FRAGMENTARIUM

altfel

nu-i nimic
o să ne obișnuim și cu fantome
poate că nici nu am fost altceva
jocul trebuie jucat în întregime,
altfel...
o să ne obișnuim
a și trecut o viață
ai fost cea mai tristă iubită a mea
singur trecutul știa unele semne
acolo în trecut
da – eu nu te-am lăsat să mă iubești
era târziu

și apele s-au retras
ai făcut bine? am făcut rău?
acolo-n viitor?
iubito
vei fi cea mai frumoasă

ce simplu ar fi dacă ar fi simplu
uneori mă duc prin cer
nu, n-ai fost ideea
uneori cuvintele nu mi-ajung, de aceea
încă puțin, încă puțin
și-apoi ce dacă
și totuși nu-s eu cel care pleacă
dac-ar ști, dac-ar ști
pietrele florilor mele și-ale sortii...
niște umbre nu mai merg
niște rafturi nu mai țin
ei, și?
viața ia în glumă noaptea și morții
astupă apa și vântul
eu-s cel ce n-are cuvântul
eu-s cel care nu va veni

nu pot și n-am

nu voi urî pe nimeni și nici
(căci nu pot și n-am timp)
nu voi răni aerul
ce frumoasă te-ai făcut, iubito,
între uitările mele
ca frunzele albe amintirile-n schimb
ning peste sumbrele
valuri de stele

pentru noapte nici umbrele

în sfârșit în sfârșit

nu știu cum e timpul cât e ceasul
ce-i afară
am suspendat clipa și mână
prin ceață
nu va mai fi niciodată seară

împărțirea cenușilor

m-am pietrificat, însă plâng
știi ceva? nimic nu contează

Acest „fragmentarium” l-am descoperit între alte manuscrise din arhiva rămasă de la Ion Caraion, (decedat la 21 iulie 1986 în exil la Lausanne în Elveția). Versurile de mai jos erau transcrise cu cerneală albastră, amestecate într-un noian de manuscrise cu alt conținut, grafiate foarte caligrafic și foarte mărunț, cu un creion subțire, având indicații diverse, cu trimiteri la alte fragmente la fel de mărunț transcrise din memorie de autor, pentru că, lucrul apare evident, momentul genezei lor a fost detenția poetului.

dormiți și lăsați și pe alții să doarmă
nu-i așa că nu-i așa, piază?
ostatecii aerului transportă o armă
ca un sân
dacă-i adevărat (și era)
pasul
șoaptelor va veni în vizită la o fiară

râdea și se dezbrăca și spunea
asta este
în genere s-a rezolvat ghicitoarea
pe tine te cunosc pe mine nu mă cunosc
de aceea mă lovesc în țâțe cu pumnii
și râd râd în continuare
dă doamne ca lumea să nu înnebunească
sunt o femeie de noapte asta este
și avea ochii mari mari
ca o nebună
și-și arăta un chip
mai necunoscut ca noaptea
apoi dintr-o dată m-a tras peste ea în pat
și-a-nceput să plângă
asta este urlă ferestrele
dumnezeu ne-a lăsat singuri
ca să mâncăm portocale

am luat-o în brațe și am lipit-o
cu capul de mine
lacrimile-i alunecau pe piept
ca ploaia de vară
i-am dezmiertat umerii
i-am sărutat sufletul
i-am rotunjit munții
femeie...
am luat-o cu mine în cer
ca pe-o liniște

în soare s-aude lumina
mi-a venit ca s-o strig
împletitele
noptii strigăte și cantilene
e noapte și soare
împingeau cu copitele

Poemul intitulat **Limpezime*** este una din piesele cele mai cunoscute din lirica de „temniță” cum o numeau prizonierii politici și autorul a conceput-o la minele de plumb din Căvnic sau Baia Sprie (Maramureș). Ion Caraion rămâne surprins când recenzează, în revista **Contrapunct** (director Ion Rațiu), cartea lui Zaharia Pană, **Poeți și poezie din închisori**, că nu este consemnată aici și această poemă care alături de acelea ale lui Radu Gyr a avut o circulație deosebit de mare în spațiul torționar românesc. Negăsind-o publicată alături de cele scrise de colegii de detenție, care nu erau toți literați, autorul o transcrie din memorie în revista menționată mai sus, informându-ne că nu a găsit-o nici în culegerea de versuri din exil apărută mai înainte, culegere cu un nivel estetic superior, întocmită de Vintilă Horia.

Remarcăm aici două fețe ale sensibilității și în același timp ale formei în care-și prezintă poetul Ion Caraion (unul din cei mai mari poeți români) creația. Deoparte forma avangardistă în care dispar punctuația și regulile elementare de gramatică și de alta forma clasică, am spune chiar tradițională, care putea cu mai mult succes să favorizeze circulația purtătoare de mesaj umanitar și politic în care era cunoscută poezia. În ambele forme autorul este același, ca și substratul estetic și ideatic pe care-l conține: revolta în absolut față de lipsa de libertate, totul spus cu o complicitate voită a conținutului. Vorba poetului: „Ce simplu ar fi dacă ar fi simplu.”

EMIL MANU

și cu botul în contur
tandrețe azur
crupele-agale: un fulger dur
s-a-nordat s-a risipit s-a stins
nu vezi că mi-i frig?
naivă puternică moale
tremura toată
enervează-mă (nu vezi că mi-i lené?)
o roată de carne și pene
și s-a lipit de dumnezeu
ca o recunoștință
în noapte
în rai se-aud stalactitele
mi-a venit ca s-o strig...

Limpezime

În ceasul ruperii de toate,
Nici un cuvânt de bun rămas.
Mâhniri de-ar tremura în glas,
Iar m-ar lega de răni uitate.

Un plâns ar fi să mă întine.
Nu vreau păreri de rău
Cu dinții lor de ferăstrău
Să-mi roadă treptele senine.

Nu vreau trecutul să mă-nece,
Prea cald, prea drag, prea dureros,
Visez pe calme punți de os
O gravă trecere și rece.

Această trecere se cere
Să fie-nalt și cast omăt.
Nu-i nici o-ntoarcere-ndărăt;
Pe umbre nici o-ngenunchiere.

Nu te mai vreau Ierusalime,
Ți-am dat tot ce-am iubit mai bun.
Deasupra crucii din ajun,
Mi-aștept suprema limpezime.

*) Versurile din poemul **Limpezime** au fost puse pe muzică și se cântau în închisori

CIORAN ÎN MAI MULȚI TIMPI

de ALEXANDRU GEORGE

În ultimii ani, dar mai ales după moartea sa, Emil Cioran a început să devină subiectul unor cercetări mai adâncite, — prejuringul fiind nu fără legătură cu instabilitatea (care ar fi trebuit făcută mai demult) el a fost aproape un deceniu în tinerețea sa un tiner român, că are o operă pe deplin figurată, care-i asigură un loc în istoria literaturii noastre și care i-a și fost recunoscută unii critici de la noi. Experții săi occidentali, și numai cei care au fost intrigați de eseist și de „istoria“ sa românească, aparțin unui spațiu cultural dominat de marxism, care simplifică și „politizează“ excesiv totul, după tipicul acestui tem nefast de gândire. Mai pe șleau, s-a ajuns la întrebarea dacă el n-a fost cumva legionar și măcar ardent admirator al mișcării legionare, în sfârșit un intelectual marcat pe veci această sinceră aderență. (Ceva mai înainte, N. Tertulian, de pe la Sorbona unde se află, și găsit ceva mai bun de făcut decât să denunțe intelectualii români de dreapta, în același rit în care și un Heidegger a fost „demascat“ nazist). O teză de doctorat iscălită de d. Pierre-Yves Boissau, care se pare că ne cunoaște foarte bine, exprimă mirarea și dezaprobarea tipică intelectualului marxizat francez față de ceea ce crede a fi fost „fascistul“ Cioran măcar în tinerețe; editorul român, d. Gabriel Liiceanu, îi pune direct, într-o dispută personală, dar și în largirea ei grație lui Alain Finkielkraut: „Căci se poartă mai ales asupra unei „lămuriri“ redactate de filosof prin anii 50-60 și se publică acuma pentru prima dată (Mon

ys). D. Liiceanu luptă cu argumente inteligente și utile ca să-și lămurească interlocutorii; din păcate, eu cred că își pierde vremea atâta timp cât are a face cu intelectuali deformați și otrăviți de marxism; una din formele cele mai simple de a-l pune pe picior de pământ, cu valoare instrumentală, este polaritatea dreapta-stânga, o dogmă a filozofiei franceze (chiar independente de marxism) și care nu are aplicabilitate decât în țările (Franța, Italia, Spania etc) în cele mai multe distincții neputându-se face, iar Hitler încercându-se să demonstreze că ele se pot combina foarte simplu și fructuos. Cioran aparține nu unei categorii politice pentru care ar putea explica marxistă, ci uneia psihologice, un estec de contradicții și porniri care se bat cap cu cap. Eu am numit-o (preluând o sugestie din englez) **bolșevismul alb**, o combinație de idealism egotic, de superioritate intelectuală și de dorință de maculare, de anarhism și preț la adresa oricărei societăți, nu doar față de aceea care-i dăduse naștere, totul fără o conștientizare de „clasă“, în afara oricărui profit, a cărei recunoștințe, sau dorințe practice de schimbare. Anarhismul lui îl făcea neîncadrabil în nici un ins care nu se putea înregistra în nici o nație, în nici un partid. Victoria legionară i-a servit pentru moment o bătăie în mână, cu care și el și Noica au lovit dar mai mult în vânt. Dacă legionarii ar mai fi rămas câteva luni la putere, s-ar fi întâmplat cu ei și cu alți tineri intelectuali de același tip? Ar fi continuat să se impordoneze unor acefali autoritari, în formații

alcătuite pe baza unei discipline mult mai severe decât cea militară și cu pedepse crunte? Răspunsul se întrezărește.

Rămâne însă o constantă, greu de evaluat de către un străin dar care pentru un român este stupefiantă: spiritul anti-liberal al tinerilor furioși din generația lui Cioran (și care prenumără tot felul de exaltați, de la Petre Pandrea la Mircea Eliade și de la mai ponderatul Mircea Vulcănescu la C. Noica) întru totul asemănători cu tinerii maoiști de la Paris din ultimele decenii, ura lor împotriva statului românesc, în cazul celui aflat pe culmile disperării fiind și împotriva poporului român. Negarea și batjocorirea României Mari, ba mai mult: ideea că țara trăiește cel mai întunecat moment al său este predominantă în critica pe care „dreapta“ românească o articulează atunci, și, oricâte scuze i-am găsi invocând situația economică de mare criză a acelor ani, apare de un straniu ce nu poate fi caracterizat direct decât ca nebunie. Ea se bazează pe o fraudă crasă în interpretarea istorică, pentru că o temă critică permanentă este „inactivismul“ societății românești, moleșea chipurile, chiar marasmul. O țară care-și vindeca încă, în acei ani, rănilor unui război pustiitor era prezentată complăcându-se într-un inactivism din care trebuia s-o scoată un „Căpitan“ providențial, care să-i dea demnitate și să-i traseze în final un destin. O clasă politică extrem de inteligentă și de abilă, care rupseseră alianța tradițională cu Puterile centrale și le declarase război, sfârșind prin a obține cea mai mare izbândă înregistrată de români vreodată pe plan național, era considerată de tânărul ardelean revoltat ca o adunătură de escroci, care trăiește pe seama unei mari mase de imbecili și de mizerosi.

Interesante sunt, în același sens, pentru a învedera o anumită mentalitate, declarațiile fratelui filozofului, d. Aurel Cioran, ceva mai vârstnic și de profesiune avocat, așadar un om mai „pozitiv“ și care pe deasupra a rămas în România și a putut să reflecteze cu mai multă maturitate a spiritului la situația țării: el repetă tezele tipic legionare, după care I. G. Duca a fost „o lepră“, legionarii niște arhangheli fără de care țara ar fi pierit într-o stare de marasm și de pustiire. Revista sibiană **Euphorion** i-a dedicat lui Cioran un număr, 61-63, în care se pot citi aceste minunății în completarea celor afirmate în **Mon pays**.

Ce să mai spui de ele, cum le poți comenta? Să mai spui că partidul și oamenii care au făcut România Mare n-au fost ultimii ticăloși, că fără ei, familia Cioran ar fi fost cel mult una de slujbași și de dascăleți prin vreo officină ungurească? Sau că geniul eseistului Cioran nu ar fi ajuns să se exprime liber, așa cum i-a îngăduit blestematul regim de la București? Că acesta, care trăgea țara înainte, uneori cu mijloace de forță, era de un dinamism irezistibil și de o luciditate care avea să asigure „poporului“ victorii după victorii, până când va fi covârșit de alianța dintre Hitler și Stalin? Cioran, care încearcă a-și justifica **après coup** atitudinile sale absurde, nu recurge la o manevră cinică, ci la una de falsificare a istoriei, — pe care

nu e totuși exclus ca în orbirea lui pătimașă să nici nu o fi sesizat.

Cioran a apucat în tinerețe perioada cea mai fericită a istoriei României, dar irealismul lui, care era al unei întregi generații, precum și ignorarea istoriei l-au făcut să nu-și dea seama de asta.

E epoca în care țara noastră face un mare pas înainte, dobândește o amplă recunoaștere internațională, efect al progresului pe toate planurile, inclusiv pe cel politic. Creația intelectuală era în plin avânt, atât în gândirea filosofică sau juridică, cât și în literatură și științe. Vociferările lui Cioran și apelurile incendiarie ale lui Eliade sunt contemporane cu Școala sociologică a lui Gusti, cu filosofia lui Blaga, cu atâtea și atâtea realizări uluitoare, în fine cu premiul mondial al lui Oedip al lui Enescu și cu edificarea ansamblului de la Târgu-Jiu al lui Brâncuși. Acesta a putut fi înălțat grație unui prim-ministru din același partid al „leprelor“, cum se exprimă d. A. Cioran, care făcuse și România Mare.

Trebuie precizat că tinerii furioși de la începutul anilor 30 se mai domoliseră între timp și cedaseră puțin în fața realității; e cazul lui Mircea Eliade, orientat din ce în ce mai mult spre știință, și al lui Pandrea care, ajuns la Berlin, a putut măcar să întrezărească ce este hitlerismul. (O vizită la Harkov nu le-ar fi stricat.)

Societatea ticăloasă de la București îi îngăduia unui tânăr fără nici un merit și fără nici o situație precisă, cum era Cioran, să publice cărți în cascadă, la edituri de primă mână, premiate chiar de rege. El nu știa ce este un regim autoritar, necum unul totalitar și își îngăduia să facă cele mai dinamitare propuneri și să osândească absurd. El nu știa ce e răul și nici nu a ținut să se informeze măcar ceva mai târziu, când își schița acest text de apărare și de scuze. Pentru noi cei care am apucat dictatura regală, scurtul interregnum legionar, regimul Antonescu și totalitarismul comunist, epoca în care a trăit Cioran ni se pare paradisiacă.

... Și ea a luat sfârșit nu din cauza incapacității oamenilor noștri politici (în frunte cu liberalul Maniu), care n-au știut să facă față situației; țara noastră, una din ultimele din Europa care a păstrat cât a putut un regim democratic, a fost strivită de puterile conjugate ale Rusiei bolșevice și Germaniei naziste, două expresii ale unor regimuri criminale, care culeseră admirația hiperbolică a tânărului eseist Cioran.

Dar pentru a încheia într-o notă mai puțin sumbră, să spunem, ca dovadă a felului în care e distribuită inteligența în familia sa, că părintele său, luminatul și venerabilul preot Emilian Cioran, a fost membru al Partidului Național Liberal.

CENA CIPRIANI

A ducea întotdeauna cercei când se întorcea din Iugoslavia, de fapt de la Vrșeț, de fapt de la Markovăț, din Voivodina, ce nume frumos, nici nu se mai aud ă, î, r, ș, ț... Numai cercei, rotunzi, cu clopoței, ovali, strălucitori, cercei de aur. Nu pentru că i-ar fi fost mai ușor, dimpotrivă, un lanț, un medalion discret, fusiform, un inel de logodnă se puteau ascunde în fund fără probleme iar vameșii nu riscau un sondaj atât de profund. Cerceii zgâriau, se împotriveau, se încăpățâneau să nu intre, se puneau de-a curmezișul găozului, era o repetată și uneori sângeroasă deflorare pe dindărăt și manu propria să convingi sfincterul să-i primească. Tortura de dincolo de vamă era răsplătită: de câștig, de bucuria că i-a păcălit, de femeia română ce-și comanda astfel via rectale cercei, dar mai ales de spectacolul extragerii lor, lepădării, re-nașterii, deșertării la întoarcere. Și de întors se întorcea întotdeauna seara târziu: pentru că atunci sosea trenul de Belgrad, pentru că nu-i plăcea să fie văzut intrând în cămin cu papornița lui înduioșător de plină și pentru că nu-l trecea decât seara. N-ar fi suportat o zi întreagă nobilul metal, acolo. Îl supăra la mers.

Într-o seară de iarnă – deși iarna nu e niciodată seară, se prăvălește doar noaptea ca un cheag lacom, plescând peste caldarâm și năclăiește statuile și stafiile copacilor în parcuri, încetinește Dâmbovița și orașul se întoarce într-un cotlon din stâna din visul ciobanului eponim, ca și cum puțina naștere strepezită de peste zi n-ar fi fost decât o lepădare nevenitu-i vremea, rușinată și pe furiș, iar fătul, monstruosul miel fragil și nelins de-ajuns s-ar bălbâi pe lujerele aburind rahitic ale picioarelor, cu gura în zadar către un uger cât cerul mânjit de zăpezi ce niciodată n-or să cadă cu adevărat și din care colastra gălbuie amăgește a cădere cum sputa ftizicilor a sânge; într-o asemenea calpă seară de iarnă, în lipsa de clipă care ar fi trebuit să despărțea ziua ce aproape nu fusese de noaptea ce căzuse deja, într-un timp furat nefăcutului încă și demult trecutului, îl așteptam pe Pavel cum îl așteptaseră Galateenii și Corinteni la un loc, Romanii și Efesenii și summa gentilis laolaltă, adică adunați într-o catacombă de la etajul patru și în jurul nostru se destrăbălau neamurile, cei osândiți în veac, pentru că nu-l apucaseră sau nu-l cunoscuseră și mai ales pentru că nu vruseră să-l cunoască. Etiopieni cu pielea de ceră neagră, coreeni închinători la ciuce, chinezi politicoși cu chinezăriile lor, letoni cu ochii albaștri ce-și lăsaseră străbunii să se descompună pe gratii orizontale în bătaia hiperboreii, cubanezi mirosind a trestie și rom, ciuvași, greci estropiați și urmașii lui Agar, roaba cea alungată cu o sticlă de apă în mână spre toletele din capul culoarului. Iar Pavel era de fapt Pavka ce-i mai zicea și Mirca, sau cum s-o fi scris, că ortografia noastră nu putea să-l mai încapă. Pavel cel mic, un pleonasm neglijabil. Și nici nu s-ar putea spune cu subiect și predicat că îl așteptam, căci nu știam niciodată când vine, putea să vină oricând, ca o nenorocire, sau niciodată, de-asta spun că-l așteptam fără să-l așteptăm, noi,

**marius
bădițescu**

niște atenieni amărâți, cu burse nesigure, uitați de timp și peripatetizând plotinian pe doisprezece metri pătrați, clămpănind ca Trăsnea din dialectologia lui Matilda-Caragiu-Măcărescu, ce iaște palatalizarea consoanelor și muierea labialelor, fonematurbând fillogenetic. Și în interstiții de asemenea îndeletnicire sobornicească și sorbonicească stam și ne întrebam pe ce contează Ei și până unde pot merge, sau invers, până unde pot Ei conta mergând, călcând peste ce călcau, cu Legea cea veche și Fărădelegea cea nouă, până când unul din noi a spus că e foarte simplu, adevărul putea la nasul nostru iar noi căutam aiurea miresmele subțiri și volatile ale altor răspunsuri.

„La iarnă, când va ninge, multe se vor lămuri! – acesta e un vers, nu știu al cui, al poporul român“, a spus Lazăr. Lazăr era singurul dintre noi însurat, dar în clipa aceea își părăsise nevasta ca să-l aștepte pe Pavel cu papornița lui plină și să ne explice. „Oricât de imbecili ar fi, Ei știu că toate astea se vor povesti odată și odată. Dacă vor împărați pământul, ne vor îngădui aceste saturnalii epice cu multă bunăvoință și noi le vom chiar mulțumi pentru asemenea hatâr. Dacă Cezar e înjunghiat, Ludovic decapitat, Hitler belit și Stalin beștelit – Ei știu că nu putem noi povesti nici cu himalaiești hiperbole fie măcar un dram din câte au făcut Ei. Victimele și

hiperbolele sunt întotdeauna suspecte.“ Și am deschis geamul, afară era noaptea și un vânt spurcat iar lumina becului a pâlăit. Lazăr terminase de spus și l-am văzut cum se scarpină absent în fund.

Eram triști, fără de margine de triști și fără leac și iarna cu nopțile ei de iarnă n-avea să se mai termine niciodată, dar asta nu se poate spune cu cuvinte. Și nimeni n-ar crede. Dintr-un colț, Eustatievici citi din Gramatica lui afierosită de la o mie șapte sute și cizeci și șapte: „Ce iaste chipul? Iaste o întâmplare a numelui, ceea ce arată pe unele cuvinte a fi de purcederea sa iar pre altele de streină purcedere“. Tombatera! În întuneric nu se vedea nici un chip, nu era chip de văzut și toate cuvintele erau streină purcedere, că nici Lazăr n-a mai întins vorba. Mi-era somn și uitasem de Pavel. Învățătura multă ostenea trupului aduce. Și căutam la capătul nopții care începuse, netivită de amurg, o dimineață cu cerul neted ca podeaua de lut a maiciimaria, o bătrânică imemorială, dar figura ei s-a șters. Îi ieșise pământul în față. La capătul nopții hibernală s-a întins o alta, mai mincinoasă, cheagul ei placentar a născut într-o nesfârșită, chinuitoare palingeneză, lepădături de zile pe care le-am numit zile, pe întuneric, ca să mântui măcar cuvântul ZI cu toate zdrențele de cuvinte înfrigate – soare, amiază, soarele amiezii, maicamaria, ieri, mâine, zori și dimineața mamei ei, că în nopți din astea nici Dumnezeu nu ne mai aude înjurând.

Neamurile se culcaseră, gentilii, etiopienii dansau bambula, și chinezii visau biciclete, multe biciclete; grecii se culcaseră strângând picioarele cât îi ținea arhipelagul, dacă cineva își poate închipui că după povestea cu Oedip vreun grec a mai dormit cu adevăr. Robinetul țărăia, Emil șchiopăta, Ivan sângera, Nino se minuna, sus, sus, pe calorifer, în pijama.

Când a intrat Pavel. A intrat pe ușă după ce a deschis-o, sârbul nostru, Pavel, Pavka, Mirca Pavlici, Parvul, multum in parvo aducând. Geanta lui de umăr strălucua. Suntem un popor pofticios și papornița lui Pavel arăta sigur ca sânul lui Avraam. Nu-ți trebuie prea mult să devii religios. Alune, turtă dulce și năut, viniac, maioneză în tuburi, blugi cu fireturi de aur, cârnați iuți și reviste deochiate, spearmint și țigări, balcoanele papei și sănii aurii ai cubanelor. Am uitat și amănuntul că Pavel avea tocuri înalte, italiene, zimțuite cu blacheuri de oțel, dar nici nu-l auzisem când s-a apropiat de culoar, din cauza nopții groase; când a intrat, o cizmă i-a rămas prinsă în cheagul pofticios, de întuneric, ne-am repezit să-l smulgem, dar cizma nu mai era și el a zis „Lasă!...“

Aici se termină povestea.

Apoi Pavel a desfăcut baierile cerului și a fost ospăț. Ospetele se petrec, se mănâncă, se beau. S-a mântat și cuvântul ospăț și s-a ospătat. De vorbit s-a vorbit puțin, cuvintele purcedeau greu, fără trimalchio, Lazăr a întrebat cum mai era Dunărea. Mai era. El n-o văzuse niciodată și era însurat. Joyce pantagruelizează doct un chef dublinez pe care nu l-am gustat niciodată. Cu sos de

let și Parnell, cu un ovrei stingher și eni isterici. Irlanda e o țară destul de ă. În seara aceea, ai noștri au mâncat pe ate, au binecuvântat trenul de Belgrad și ina de sub roate, Banatul sârbesc, pe a lui Pavel, sau pe sora lui, nu mai știu făcuse pământul cu toate roadele lui.

-am stat la ospăț, țineam mult la Pavel, un om puțin, după nume, și bun, ocefal oarecum, cu un zâmbet feminin pe ectangulară, un companion desăvârșit și cos pe care l-am torturat nopți întregi în solstițiu încercând să-i scot din cap că rtășania pe care o lua regulat – avea o că nonagenară care se îngrijea de asta cu , la nevoie – nu e un gest canibalic. ntele euharistie, transsubstanțiere, n-a nici măcar să le pronunțe, era convins vampirizează pe Iisus și îi devoră pânele, carnea, coasta.

Ce spui tu, asta, transubțiere, se petrece după. Ori se asimilează tot, că altminteri te se leapădă prin dos și prin față și nu se e. Dupe, cum zice Snejana...“ Și râdea. ana era o polacă lălâie, studentă la Arte. e cred că înseamnă fund în poloneză.

le urmează este inventarul unui miracol. l își pregătea licența în Teatru și era culos. Comedia de Arte, specialitatea lui. ă ce și-a șters urmele de întuneric de la , ceilalți au adormit, păreau și mai triști, ătui cum erau. Sârbul a scos de sub pat o de noapte sârbească pe care scria EZIDENT“. O oală de noapte de iarnă. era sub pat o boccea fermecată și fără e, traistă, paporniță, sac, pungă, desagă, ită, poșetă, tașcă, porthart, turbincă, etă, geamantan, cufăr, ghiozdan, mapă, oș, telteu, paner, hambar, hazna, trusă, ar, valiză, sertar. Și a scos de acolo un ețel de șervețele parfumate, știam că sunt imate, le botezasem ODICOLON, eau de gne, odeur de cologne, odeur du colon ux, spre cinstea și desfătarea ipuțicioasă a mațului gros așa cum îl au emicienii. O grebluță de plastic verde, cu dinți, din care unul fusese ars pentru o dreaptă dacă nu desăvârșită asemănare cu ăună umilă, de scârpănit cu ziua; în

mitologia camerei grebla se numea DARWIN, în amintirea unei dispute inutile despre generațiile spontanee. Un creion căruia i se putea atașa în loc de gumă un fel de acadea laxativă. Natura fusese zgârcită cu Pavel, nici el nu era mai darnic, dupe. Cu un capăt sârbul făcea contururile drumului în Voivodina, celălalt îl stimula cerebral și intestinal. Creionul PINTEA. O pensetă, amintire de la Milena; un tub de vaselină KURDISTAN, un clistir ca felegeanul lui Mahomed, vată, alcool, creolină, pudră de talc, scobitori, un dicționar de spaniolă sud-americană, o fotografie, un ceas.

– Sunt ultimii, a zis Pavel așezându-se pe oală. Arăta ca un copil necăjit, pietrificat de durere pe țucal, statuie ecvestră a copilăriei sacrificate, cloșca noastră cu puii de aur, în lumina chioară a becului de la chiuvetă. Mândra Iugoslavie n-avea să ne mai trimită podoabe, ultimii cercei colonizați pe colonul tăbăcit al lui Pavka vor desfide mâine iarna noastră obosită, spânzurați de lobii fierbinți ai bibliotecarei de la Național, ai Corinei, Ecaterinei, vătămăniței de la depoul șase, ai tuturor femeilor necerceluite încă. Și poate iarna va tresări într-un frison, va ezita o clipă, nedumerită de fulgurația la amiază a celor două toarte aurite, belciuge, pedeapsă de aur de care vor atârna, ciorchini, bărbații. Artezienele vor țâșni fără motiv. Frumusețea va salva lumea și nu va mai fi nevoie să povestim toate astea. Chiar și Ei vor fi iertați. Cercei ai apocatastazei.

Uneori nu era de ajuns o singură acadea laxativă și atunci Pavel avea timp să facă proba socotelilor. Depinde de umorile vameșilor de la Stamura. Ne-am uitat la ceas, trecuseră douăsprezece minute. Unsprezece și cinci, în camera patru sute opt, corpul D, ianuarie o mie nouă sute optzeci și trei, sub lumina chioară a becului de la chiuvetă. Drumul până la Vrșeț și înapoi, fără a se socoti cărnații iuți și viniacul produse în casă, se scade din valoarea cerceilor. Proba la scădere nu ieșea. Vameșii avuseseră o zi proastă, Zaheu nu se bucurase. Pavel a început a doua bomboană purgativă.

– Rămân dator, a suspinat, dacă proba e

parodii

Nicolae Pop

LA TINE VIN IARĂȘI SFIOS

(Luceafărul nr. 19/1996)

La tine vin iarăși sfios
Luceafăr al meu și al țării
De scot din poeme folos
Mulțumesc implicit decontării

Mi-e somn, dar nu dorm. Poezia
Deasupra-mi stă ca în prezidiu
Serafică voce – aud glia
Și marea – mă simt ca Ovidiu

Ce pot să mai scriu într-un ceas
Că uite, e numărul gata.
Mi-e frică de-a nu fi rămas
Uitat în sertar. Dați erata!...

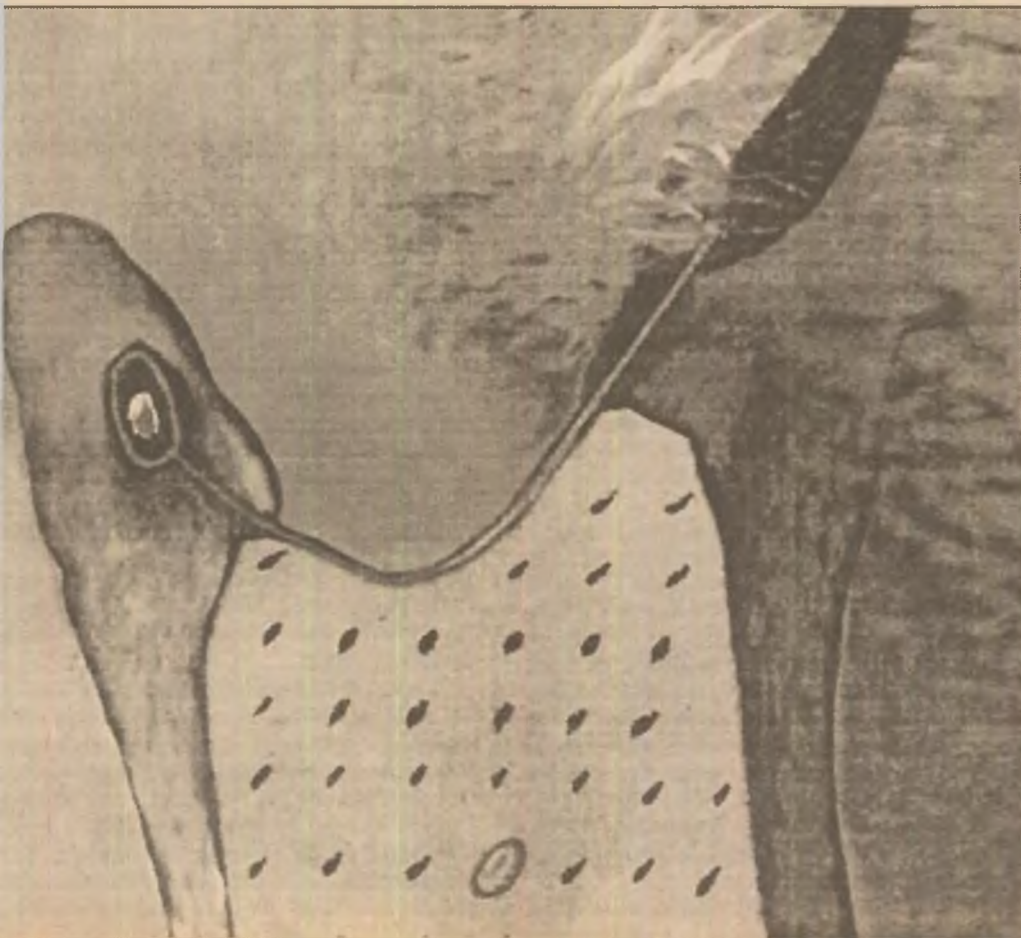
Lucian Perța

bună. Dar după socoteli ar trebui să am o ghiulea în fund; bijuteriile coroanei britanice. Cred că e din cauza lapoviței...

La a treia bomboană a cedat. A fost și o variație de curent sau s-a ars reșoul improvizat din piatră ponce și nichelină. Chiuveta n-a mai țărâit. După miezul nopții abluțiunile erau oprite după Lege. Apoi a fost ca prevestirea unui cutremur, un uiet greu s-a ridicat din pântecul sârmanului Pavel, s-a frânt de câteva ori în bolboroseli de sughițuri și icnete, rateuri seci au lătrat la ieșire zguduindu-i ființa firavă. S-a chircit, a gemut, a strigat îndelung într-un amestec de idiomuri eoliene, creionul i-a căzut din gură peste dicționar la litera C, cuvântul Collar, se pronunță labio-palatal, puțin strivit, un plescăit umed a coborât în prezident și Pavel s-a ridicat istovit, cu ochii extatici și spume la gură. O jumătate de pachet de odicolon și-a revărsat mireasma în odaie, apoi creolina, alcoolul, un altrăcnet de urangutan sacrificat, vata, vaselina, pudra de talc. De durere nici n-a băgat de seamă că a călcat pe ceas, strivindu-l.

Caracatița din prezident aburește cuminte. Cu penseta amintire de la Milena și cu grebla de plastic încerc o vreme să izolez cele două cerculețe și nu identitatea de culoare cu magma în care se ascund mă împiedică. Pur și simplu nu sunt acolo. S-a asimilat tot, cum zice sârbul. O vietate încolăcită ca un țipar atârna de dinții greblei. Abia am timp să torn apă peste ea, s-o arunc în paharul cu alcool albăstrui și înainte de a se stinge definitiv lumina văd printre pânzele lichidului un colier ce mai păstrează o clipă, cât seara de ieri, reflexul obosit dar curat al zorilor, de streină purcedere acum în miez de noapte.

Pavel a adormit, în genunchi, cu coatele pe dicționar.

CARIUL DIN «LIMBA DE LEMN»

de IULIAN BOLDEA

Propunându-și să interpreteze proteicul Punivers al poeziei lui Marin Sorescu, Cristian Stamatoiu apelează, în cartea sa **Cariul din „limba de lemn“** (Ed. Tipomur, 1995) la o sumă de metode de investigație critică apte să-i consolideze efortul analitic și să-i ofere tot atâtea puncte de sprijin ale demersului său. Gilbert Durand, Vladimir Jankelevich, Roland Barthes sau Françoise Thom sunt doar câțiva dintre criticii și teoreticienii literaturii la ale căror argumente criticul a recurs, dintr-o benefică nevoie de a-și consolida teoretic exegeza.

Demersul critic al lui Cristian Stamatoiu se constituie din însumarea a trei modalități esențiale („gesturi” – cum le numește autorul): „a) deconstruirea «poieticii» soresciene până la elementele sale constructive, b) identificarea traseelor imaginarului de constituire «poietică» a aceleiași lumi și c) o fiziologie a receptării în critica noastră a «poieticii» astfel generate”.

Partea întâi a eseului lui Cristian Stamatoiu (**Deconstruirea sorescianismului prin reacție la modelele culturale**) își asumă, ca principiu al investigației, perceperea operei ca „unitate critică a formei și a fondului”. Autorul înțelege prin forma poetică la Marin Sorescu „textul ce se așează în pagină după logica versului/ strofei/ poemului liber(e) și clasic(e), combinând mijloace ale expresiei în diverse naturi, coagulate metaforic de sfera trăirii emoționale”. Toposul privilegiat pe care îl configurează Marin Sorescu în creația sa este satul Bulzești, un spațiu cu o evidentă încărcătură mitică, având un aspect monadic și benefic. **Axis mundi** al lumii, Bulzeștiul se află într-o marcată opoziție cu spațiul profan, echivalat mediului citadin, dezagregant și lipsit de orizont plener („Se ajunge, pe alte coordonate, la opoziția dintre sistemul lumii rurale aflat în relație cu sistemul haosului citadin, devenit aparent nonsistem”).

Interesantă devine, din perspectiva eliberării aserțiunilor critice de poncifele moștenite, considerarea lui Marin Sorescu drept un purtător „neconvențional de ordonare religioasă a viziunii asupra universului, fără a fi un poet al religiosului”. Din perspectiva acestei afirmații, efigia lirică a lui Marin Sorescu își pierde caracterul său exclusiv demitizant, iconoclast și negator – prin exercițiul ironic și parodic – relevându-și și valențe constructive, ordonatoare, armonice. Pornind de la viziunea binară a lui Gilbert Durand (diurn/ nocturn) criticul găsește în modelele **Melcului** și ale **Labirintului** două paradigme fundamentale ale imaginarului sorescian. Universul liric din **La lilieci** se ordonează astfel, în viziunea lui Cristian Stamatoiu, în conformitate cu principiul **Melcului** (cu „centuri spiralate spre interior, loc unde aceluși **axis mundi** se coboară propunând o ordine preluată cu sfințenie de civilizația tradițională”). Geografia mitică a Bulzeștiului devine, din această perspectivă, un spațiu privilegiat, „ca și în planul aspectului spiritual, unde vectorul cultural e oralitatea”. Civilizația citadină e guvernată, dimpotrivă, de un model arhetipal al **Labirintului**, manifestat prin abolirea ordinii sacre și instaurarea monstruosului „sub forma gnozei tehnologismului industrial”. În această ordine a demonstrației critice, **teza** (imaginarul **Melcului**, al spațiului mitic, al geografiei sacrale) și **antiteza** (reprezentată de mediul citadin, proliferant și diform, lipsit de reprezentări ale organicității) se

împacă în **sinteza** reprezentată de gestul nostalgic al întoarcerii la origini, lucru subliniat de autor: „autorul, după ce a trecut prin filiera Melc – Labirint, face insesizabilul gest de reîntoarcere, înclinând cu grijă și ironie cumpăna textului spre nostalgia începuturilor”.

Partea a doua a eseului lui Cristian Stamatoiu (**Reconstituirea soresciană și traseele de proliferare culturală. Sub semnul ironiei**) pune în lumină modalitățile prin care poetul („ce mai are încredere în umanism”) efectuează o „reabilitare generală” a lumii, producând o „anti-

limbă de lemn, al cărei termen (subconștient) referință este obiectivizarea procedeelelor parazitare a comunicării identificate de Françoise Thom și al cărei rezultat este animarea, prin ironie parodică, a două lumi structural diferite: «livrescu și «folcloricul»”.

Procedând printr-o strategie ironică **măștilor** poetul își traduce astfel trăirile fie prin **disimulările „livrescului“** (concretizate manifestările eului liric în afara sa, relația directă eului cu persoana a doua sau transformari animatului în inanimat) fie prin **disimulări „folcloricului“**. Din perspectiva „livrescului exegetul observă cu îndreptățire că „poesia lui Marin Sorescu se va desprinde însă total c structurile **limbii de lemn**, pentru a atinge apogeul prin parodierea tuturor **limbilor de lemn“**.

Cartea lui Cristian Stamatoiu se încheie cu succintă dar binevenită trecere în revistă a ecurilor critice pe care le-a suscitat de-a lungul vremii opera lui Marin Sorescu (**Marin Sorescu așa cum merităm**), concluzia la care ajunge criticul fiind c o perfectă comprehensiune: „Opera, cu piscurile abisurile ei, își este egală sieși, dar felul în care suntem capabili s-o reflectăm ne caracterizează p noi toți: întotdeauna vom avea un Sorescu așa cum îl merităm”.

VISUL AMERICAN AL UNEI ROMÂNCE

de OANA CAPALB

Mirela Georgescu, o tânără româncă de numai douăzeci de ani, emigrează în Statele Unite, trece printr-o perioadă de cruntă sărăcie, pentru ca mai apoi să devină bogată. În câteva cuvinte, acesta este subiectul cărții de debut al tânărului prozator Șerban Dinger. **Intitulat Emigrantă în America**, romanul are două volume: **Sărăcia în America** (1994) și **Bogată în America** (1995).

Cartea lui Șerban Dinger este de factură romantică și moralizatoare, recurgând la procedeul clasic al călătoriei inițiatice. La începutul evoluției sale americane, Mirela este o persoană naivă, care se așteaptă la o Americă aidoma celei cunoscute din serialele de televiziune văzute în România. Tânăra româncă ajunge la New York la invitația unchiului său. Acesta nu o așteaptă la aeroport și este de negăsit la adresa cunoscută. Mirela, abandonată, cutreieră orașul, descoperindu-i splendorile și mizeria. Ea are prilejul să exclame în repetate rânduri: „Doamne, ce paradox este și America asta!” În cele din urmă, paradoxală se va dovedi ea însăși.

În dorința de a-și găsi de lucru înainte de a-și cheltui puținii bani pe care îi are, Mirela încearcă la World Trade Center, gazda a sute de firme. Este un prilej pentru a înțelege gigantismul american și propria lipsă de profesionalitate. Disperată, Mirela urmează sfatul unui binevoitor și traversează America, îndreptându-se spre orașele de pe coasta Pacificului. Speră că acolo va descoperi în sfârșit adevărata Americă și se va elibera de coșmarul românesc al sărăciei. În cursul lungii sale călătorii, îl întâlnește pe Hans. Acesta provine din DDR și privește America într-un mod foarte optimist, considerând că lucrul cel mai important este că a părăsit Germania de Est, scăpând astfel de „porcăria asta de tranziție, sacrificii, liberalizări”. După consumarea unei scurte și romantice aventuri amoroase, cei doi se despart în Los Angeles, urmându-și fiecare propria cale.

Vine și ziua când suferințele Mirelei iau sfârșit. Ajunsă la Las Vegas, patronul unui

cabaret îi oferă posibilitatea de a se angaja ca dansatoare de **strip tease**. Pentru scurtă vreme ea devine cea mai admirată și totodată cea mai intangibilă vedetă a cabaretelor din oraș. Apoi se hotărăște pentru „a treia variantă: să-și pună mintea la contribuție”. Urmărind cu atenție observă un aparat dintr-un cazinou, la care jucătorii câștigă sistematic, în defavoarea casei. Îl informează pe patron și acesta, apreciindu-calitățile de observator și cinstea, o angajează oferindu-i salarii din ce în ce mai mari. Din acest moment, visele Mirelei încep să se transforme în realități palpabile. Stimată, simpatizată, admirată, dar și din ce în ce mai singură, româncă reușește să-și deschidă propria firmă de intermediari, instalându-se în Dallas. Alege orașul și în amintirea aventurilor din povestea familiei Ewing, văzute la televizor în România. În timpul copilăriei sale pline de lipsuri. Succesele încep să se înlănțuiască, „Mirela Company” se dezvoltă peste așteptări.

Amintirea zilelor de sărăcie și deznădejde nu se șterg cu nici un chip din mintea Mirelei. Cu greu se hotărăște să se întoarcă în New York, orașul în care suferise cel mai mult. O face totuși. Și pentru că nu-l poate uita pe Hans, devenit între timp patronul unei importante firme. Mirela îl caută pe fostul ei iubit, încercând să retrăiască sentimentele de odinioară. Tentativa ei se dovedește utopică. Întâlnirea cu Hans nu are decât darul de-a o determina să-și asume destinul unei însingurate. Într-un interviu televizat, Mirela recunoaște că este nefericită și inadapată sub raport psihic.

Cartea se încheie într-un mod surprinzător. În loc să-și savureze cu cinism victoria, Mirela ajunge la concluzia că „visele și idealurile noastre ne fac mai fericiți decât împlinirea lor”. O concluzie amară, la care acest Rastignac feminin ajunge după experiența sa americană. Ușor tarat de didacticism, romanul lui Șerban Dinger se înscrie în seria etem valabilei pledoarii pentru o viață trăită conform aspirațiilor autentice ale omului.

NAL E PARTIDĂ A L'AVEUGLE

de RADU CERNĂTESCU

Si vine pentru toți momentul când, simțindu-ne ispășirea aproape, ne dedicăm cu tulburătoare febrilitate morării mesajului (in)conștient al scundeie existențe. Adesea însă, aparent paradoxal, lectică a subiectivității se interpune între noi și văr, făcând ca agitația unei „biografii ioare” să polizeze scăderile morale ale lalte, adevăratei biografii, ale vieții exterioare. perspectiva acestei intime coabitări dintre norful „om exterior” – în termenii „noii i”, dar și ai fer. Augustin – și exemplaritatea omul interior”, orice carte de memorii nu poate decât o soluție parțial obiectivă, cel mult un public de conștiință, des-scrierea unei vieți mându-se în ultimă instanță le cercetarea parenței unei conștiințe.

Acesta e, în linii mari, și „cazul” oferit nouă în **rață trăită, o viață visată**, Ed. Globus, 1996, rof. dr. Romul Munteanu.

Plasată dintru-nceput sub semnul respectivei incții dintre spațiul real biografic și cel interior o-biografic, încercarea memorialistică a esorului septuagenar se vrea o „peregrinare» spațiul real și imaginar”, demers argumentat atât de teroarea istoriei nespuse, cât de o teroare olitudinii netăcute. Respectiva călătorie/emorare are pentru dl. Romul Munteanu o lă finalitate, pe de o parte, o expiativă imblare la iadul existențial, ca un act de apie sufletească” (p.23) necesar „omului rior”, pe de alta, din perspectiva „omului real” ntru care „traseul real – trăit se pare că este cel bun” (p.66) – o rememorativă beatitudine într-paradis iluzoriu, paradisul vanităților noastre. ea interioară, a instanței morale, va interveni aici cu o esențială schimbare de perspectivă: și îndoiesc tot mai mult de rectitudinea unora actele mele decisive. Cu toate că îmi recitesc le cărți cu plăcere, cred tot mai puțin în puterea de dăinuire” (p.7). Respectiva dedublare petuă aduce la nivelul scriitorului un manent ton tensionat-polemic, dincolo de care simte însă o adâncă amărăciune în fața repaștii dintre altitudinea morală a modelului rior și proiecția lui socială.

Drama omului Romul Munteanu stă în esiva proiecție a identității în afara Sinelui. za pusă nefericit pe „omul exterior” (: „am fost personaj rabelaisian. Mi-am trăit adeseori viața modul cantitativ, fără nici-o discriminare” – 9) va fi acum, la ora ultimelor bilanțuri, endată de imuabila instanță arheală pe care tra matriceală” a „acelor moți săraci, mistici și dați” (p.18) i-a sădit-o în subconștient. Destinul stui „cărțurar din prima generație, ieșit din nt” (p.7), stă sub semnul dezrădăcinării, al lui genocid moral pe care regimul comunist l-a rsat pe copii de țărani, cu scopul pierderii parabile a unei arheale identități, transmisă ca nul cel mai de preț de un întreg șir de generații. dată cu „intrarea sub aripa protecțoare a lui Petru oza” (p.18), când, inevitabil, „dintre rude și rinți nimeni, nimeni nu era alături de ne” (p.21), o verigă ontologică se va fi rupt, iar ibiștosul copil de moț ajuns în Biroul Uniunii riitorilor și director al Editurii Univers (căruia ceastă aventură într-un sistem totalitar îi plăcea” p.73) s-a văzut nevoit să inițieze ca primă verigă alt lanț, un alt exercițiu de nemurire în litudinea noilor reliefuri spirituale și morale ale muiului nou”. Eșecul era inevitabil: „Fiica mea erge în altă direcție. Cele mai multe cărți ale ele nu-i vor fi de nici un folos. Nimeni din milie nu citește filosofie și critică, nimeni nu știe rmană, limbă în care am strâns multe scrieri de loare. Dar așa se plătește prostia sau neșansa de- nu avea un moștenitor cu afinități în același

domeniu. Într-un anume fel, viitorul unei familii se pregătește. Dar pe mine nu m-a preocupat acest lucru. Am trăit doar în prezent” (p.98).

Acest univers de **uomo finito** în care ispita autonegației amorțește cu totul virilitatea artistică, a sentimentului și a fanteziei („am conștiința acută a îmbătrânirii și mișcării mele larvare într-un fel de gol existențial” – p.37), ascunde în fapt eșecul substituirii unor valori morale ancestrale cu altele de conjunctură. Și e de mirare cum un estetician intelectualist de talia autorului a putut pune la îndoială legitatea estetică surprinsă de Benedetto Croce în adagiul: „Conștiința estetică conține într-însa conștiința morală”. Fără această asumare, nu s-ar mai putea vorbi de „caracterul de totalitate a artei” (von Humboldt), fără de care din artă nu mai rămâne decât tăcerea, „decât epuizarea, istovirea, îmbătrânirea și moartea” (p.143), în viziunea dlui Romul Munteanu.

Prematura „istovire”, în „cazul” expus de

ÎNDREPTAR PENTRU MINTE SI SUFLET

de GEO ȘERBAN

Remarcat mai întâi ca autor al romanului **Adolescenții din Brașov**, apărut în 1936. Pericle Martinescu reținea imediat atenția cititorilor cu însemnări de călătorie publicate într-unul dintre cele mai căutate săptămânale pe atunci: **Vremea**. Însemnările evocau peregrinări în spații geografice la sud de Dunăre, pe Coasta Dalmată ori în Atica și se înscriau într-un vast șir de explorări ce ilustrau interesul opiniei noastre publice pentru aria de experiențe umane, istorice și contemporane, din zona bazinului mediteranean. Pe itinerarii diverse, doar cu câțiva ani înainte pătrunseseră pe aceste meridiane Mihai Ralea, Camil Petrescu, Ion Petrovici, pentru a nu mai vorbi de Nicolae Iorga. Concomitent, o atracție puternică exercita Mediterana asupra pictorilor. Încă înainte de 1910, Gh. Petra va organiza o amplă expoziție cu lucrări inspirate de lumea Egiptului. În 1930 stârneau imens interes seriile de uleiuri aduse de Iser din Spaniile iberice. În cariera de pictor a lui Marcel Iancu, descoperirea efectelor de lumină mediteraneene a însemnat o veritabilă răscruce, i-a adus un spor vizibil de vibrație în așternerea culorilor pe pânză.

O dublă fascinație, peisagistică și mitologică, stă și la originea cărții prezentate azi de Pericle Martinescu și care, în esență, păstrează intactă prospețimea, exuberanța paginilor date la iveală, în revista de altă dată, când era mai tânăr cu câteva decenii. Între timp, perspectiva autorului **Excursiei în Ciclade** s-a extins și aprofundat, prin repetarea călătoriei de alte două ori. Dar tonul relatării rămâne cel al tinereții, avidă de inițiere, nerăbdătoare să-și asume experiențe de natură să grăbească propriul proces de limpezire interioară și de definire a identității intelectuale. Nu puține sunt situațiile, momentele evocate cu plăcerea trecerii prin neprevăzute aventuri. Chiar debarcarea la Pireu sau pătrunderea în insule, pe alt itinerar decât cel curent recomandat de ghidurile turistice, poartă pecetea poștei tinerești de a înfrunța riscurile necunoscutului, ca pe un prilej de a dobândi noi repere dincolo de căile bătătorite. Procedul asigură expunerii o mare doză de spontaneitate, deși toată călătoria a fost, evident, pregătită anterior, încă de la lecțiile despre antichitate și din lectura câtorva măcar dintre marii călători din

această psihobiografie, ține de faptul că „omul exterior” – „eul meu empiric”, cum îl numește autorul – nu poate ieși din disperata dilemă a unui complex psihanalitic numit **al oglinzilor**, în care se falsifică imaginea intimă a unui Eu ancorat doar de valori morale înregimentabile, imaginea lui reală suprapunându-se până la iluzia identificării cu cea redată în/ de ceilalți. De aici și imposibilitatea de a se oferi pe sine ca un model inextricabil pentru ceilalți, moștenitori, studenți, discipoli...

Adevăratul Eu, „cel intelectual, pe care – adaugă memorialismul într-un puseu de modestie – îndrăznesc să-l numesc creator”, revine însă acum, „la final de partidă”, ca unicul, ultimul refugiu din care se mai poate vedea calea adevărată, a regăsirii de Sine: „Eu am visat, de pildă, să mă reîntorc într-o civilizație rurală cu tot ce am mai putut păstra neatins de eroziunea vremii, din aventura mea personală de cunoaștere, indiferent de soluția abordată. Eșecul meu dureros rezultă din imposibilitatea replierii în vatra originală, singurul loc prielnic unde aș mai fi putut vorbi cu umbrele îndepărtate ale bunicilor și părinților. Aș fi dorit să mai pot mângâia între coarne vițelușa bunicului, câinele nostru urât și bun, pisicile copilăriei. Dar nu este cu putință” (p.126).

Ba da, afirmă Dante, dinspre infernul fiecăruia, spre Paradisul perpetuu se poate trece cu o simplă și necesară privire „în urmă” (v. **Purg.** IX, 130-131). Riscul orfic, al pierderii unei părți din tine, se cere însă trăit și asumat.

regiune, un Chateaubriand, un Renan, un Gobineau. Într-o țară a vestigiilor istorice, ar fi greu să se facă abstracție de mărturiile predecesorilor iluștri. Pentru Pericle Martinescu toată zestrea de legende acumulate în manuale și tratate de istorie, multe relatări strânse în timp, departe de a-l înhiba, parcă îl stimulează să descopere o „Grecie a sa”, în orice caz, pe cont propriu, de la sursă, cu voluptatea trăirii la fața locului. De aceea, până să-și încredințeze hârtiei considerațiile personale de ordin arheologic-documentar, reacțiile în preajma celebrelor monumente, se lasă antrenat de consemnarea ambianței imediate, a forfotei de pe străzi și din localuri publice, curios de înfățișarea oamenilor, de mentalitatea exprimată în felul de a se comporta, de a intra în dialog, de a se hrăni. Rapid, lapidar, expresiv, călătorul nostru ia pulsul vieții cotidene, vizibil încântat să se implice ca un om al locului. Din punctul de vedere al calității emoției, întâlnirea cu scriitorul Kazantzakis are aceeași tensiune cu momentul, de pildă, al trecerii pe la Epidaur. Hotărât să nu cadă pradă efuziunilor de circumstanță, clișeele sentimentale și retorice, de ordin livresc, autorul avansează, precaut, tocmai în perimetrul cel mai încercat de nimbul gloriei fabuloase. Ascensiunea pe Acropole începe aproape sceptic, cu un fel de rezerve mentale, spre a se transforma treptat într-un triumf al senzației unice de comunicare cu eternitatea. Cu o vervă coloristică plină de varietate și rezonanțe este descris periurul în insulele care formează șiragul de perle al Cicladelor. Peripețiile, aici, se țin lanț; de la înfruntarea furtunii marine, pe drumul dintre Myconos și Delos, până la avalanșa de amabilități a simpaticului ghid turistic, devenit zeu tutelar absolut la Santorini. Pagina de însemnări a pelerinului asociază, impresiilor abundente de moment, trecerea conștiințioasă în revistă a informației de baedeker, cu grija de a nu omite nimic din ceea ce alcătuiește tezaurul inestimabil al locurilor. Cui a vizitat Grecia, lectura cărții lui Pericle Martinescu îi va trezi infinite nostalgii. Pentru rest, reprezintă o incitantă admonestare de a nu mai întârzia în ignorarea acestui pământ cândva al zeilor.

Cu Mihai Sorin Rădulescu despre

REGĂSIREA IDENTITĂȚII (I)

Un interviu din seria *Intelectualii români și Europa*

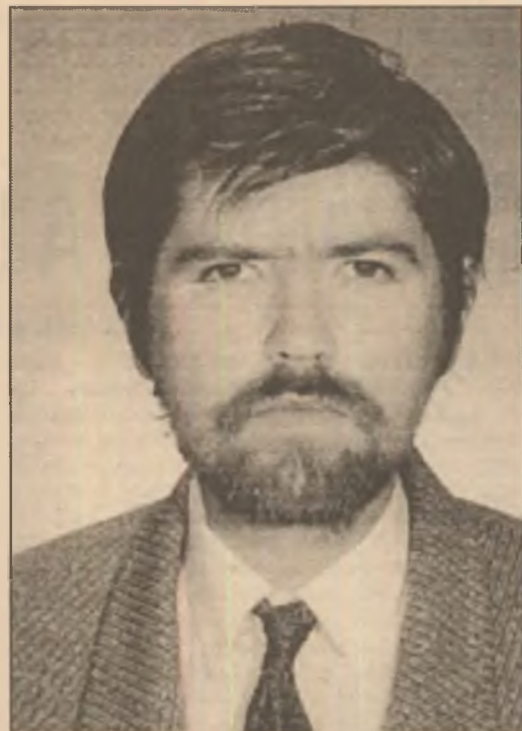
*Mihai Sorin Rădulescu s-a născut la 13 noiembrie 1966, la București. Părinții sunt cercetători geofizicieni. Între 1973–1985 a urmat cursurile liceului german, absolvind șef de promoție. S-a înscris la facultatea de Istorie (1986–1991), pe care a terminat-o tot ca șef de promoție. Din 1991 este cercetător la Institutul de Istorie „N. Iorga”. Între 1991–1992 a obținut o bursă de studii în Franța, la „Institut National des Langues et Civilisation Orientales”, în urma căreia a obținut o „Diplôme d'études approfondies”. În aprilie 1995 și-a susținut la Paris teza de doctorat cu tema **Elita liberală românească între 1866–1900**, condusă de prof. Catherine Durandin. A fost cel dintâi tânăr din România care, după ce-al de-al doilea război mondial, și-a susținut la Paris un doctorat în istorie. Este un strălucit reprezentant al acelei generații de intelectuali români pentru care integrarea în spiritualitatea Europei devine, dintr-un deziderat, o realitate.*

– **Stimate domnule Mihai Sorin Rădulescu, care au fost experiențele dumneavoastră personale în contactul cu Europa? Ce ați așteptat de la primele întâlniri cu oamenii de cultură din țări cu o îndelungată tradiție intelectuală? Ce ați obținut? Care a fost raportul dintre iluzie și realitate?**

– Cred că experiențele mele personale în contactul cu Europa premerg călătoriile propriu-zise. De când eram mic am crescut într-o atmosferă, aș putea-o numi, filo-europeană: filo-germană și filo-franceză în același timp. Am urmat cursurile Liceului german din București; înainte fusesem la grădinița germană. Deci o anumită simpatie și familiarizare cu cultura europeană le-am avut înainte de 1989, mai ales că am trăit într-un fel de bilingvism, vorbind la școală nemțește, acasă românește. Cred că această etapă a fost foarte importantă în formarea mea. Se adaugă apoi călătoriile făcute cu părinții mei înainte de '89, chiar în țări din lagărul socialist. După '89 am avut șansa să călătoresc de asemenea destul de mult. În '90 am urmat niște cursuri de vară în Italia, la Cortona, în Toscana, organizate timp de două săptămâni de un institut de științe umane din Viena, cursuri de istorie contemporană și politologie. Tot în '90, când eram încă student, am fost la Congresul internațional de istorie de la Madrid, unde au fost acceptați să participe și câțiva studenți. Apoi am fost în Turcia, în același an. În anul următor, am fost o lună în Anglia, unde am participat la un congres de istorie catolică, la Oxford. Tot în '91 am primit o bursă din partea guvernului francez, ocazie cu care am putut să urmez cursuri la „Institut National des Langues et Civilisation Orientales” (INALCO) din Paris, sub îndrumarea doamnei profesoare Catherine Durandin; am urmat și seminarii la École des Hautes Études en Sciences Sociales și la École Normale Supérieure. Mergeam uneori și la conferințe, la Collège de France, unde i-am ascultat pe Emmanuel LeRoy-Ladurie, Jean Delumeau și Marc Fumaroli. INALCO, vechea École des Langues Orientales Vivantes, întemeiată de Colbert în 1669, reînființată în 1975, e o instituție sui-generis, de prestigiu în Franța, iar destul de puțin cunoscută la noi. Acolo a fost profesor Jean Boutière, autorul primei

monografii despre Creangă. Tot acolo au mai fost profesori și alți mari româniști, printre care Mario Roques, Émile Picot și alții. În octombrie '91 am susținut o comunicare la o manifestare consacrată culturii românești, care a avut loc lângă Regensburg (la Beratzhausen), în Bavaria. Acolo s-a organizat un colocviu de istorie românească, în cadrul căruia am prezentat, în limba germană, o comunicare despre conștiința latinității românilor reflectată în izvoarele medievale. Cu această ocazie m-am confruntat, într-un fel, cu opinia germanilor despre noi și despre istoria noastră. În '92, cu ocazia sejurului meu francez, am mai făcut călătorii în Italia, Spania, Olanda, Belgia, apoi am revenit în România, după susținerea lucrării pentru „Diplôme d'études approfondies” (care a fost apreciată cu calificativul „foarte bine”), în iunie '92. În același an am revenit, așadar, în țară, rămânând însă înscris la doctorat la același Institut, sub conducerea doamnei Catherine Durandin, și am continuat cercetările și documentarea pentru alcătuirea tezei de doctorat, care privea elita liberală românească între 1866–1900. Am lucrat la această teză cam între 1991–1994, am definitivat-o întâi într-o formă românească, apoi am tradus-o în franceză, am bătut-o singur la mașină, și în românește și în franțuzește. Beneficiind din nou de o bursă de trei luni la Paris, dată tot de statul francez, între ianuarie și aprilie 1995, am avut ocazia să-mi susțin acolo lucrarea, pe 12 aprilie, în fața unei comisii formate din patru membri. Comisia era condusă de profesorul Guy Chaussinand-Nogaret, specialist în istoria nobilimii franceze, a elitei franceze în epoca modernă, profesor la École des Hautes Études en Sciences Sociales, autorul unor monografii despre Mirabeau, Voltaire, a unei **Historie de la noblesse française au XVIIIe siècle** și al multor altor lucrări. Din comisie mai făceau parte doamna Catherine Durandin, domnul Matei Cazacu, care este „chargé de recherches” la CNRS și profesorul Alexandru Călinescu de la Iași, care ține cursuri de literatură română la INALCO. Am luat mențiunea „très honorable”.

A participat multă lume, mai ales români din emigrație, personaje cunoscute, ca de pildă doamna Maria Brătianu, doamna

Sanda Stolojan, doamna Antonia Constantinescu, domnii Paul H. Sthal, Petre Ș. Năsturel, Cicerone Poghir, prințul Alexandru Ghika, președintele Casei Românești din Paris, Victor Steliaz Popescu, secretarul general al acesteia, Dan Cernovodeanu, Paul Barbăneagră, doamnele Vivi Vulcănescu și Sandra de Hillerin – fiicele lui Mircea Vulcănescu –, scriitorul Ștefan J. Fay, Nicolas Trifon ș.a. A fost extrem de interesant.

– **Vă mai amintiți care au fost primele impresii la contactul cu spiritualitatea occidentală și cum ați fost privit de colegii dumneavoastră din Vest?**

– E complicată întrebarea dumneavoastră. Sigur că un român născut și trăit în regimul totalitar naționalist-comunist, în care am trăit cu toții, are la întâlnirea cu Occidentul senzații și sentimente amestecate. Cred că e vorba mai întâi de un teribil complex de inferioritate (de ce ne-am feri să o spunem?), de faptul că ne dăm seama că suntem într-o stare de lucruri ce nu permite nici măcar comparații cu Occidentul, aceasta, din toate punctele de vedere. Apoi, după ce am trecut de acest prim contact și începem să apreciem mai bine stările de lucruri, cred că ne decomplexăm într-o anumită măsură, începem să vedem faptele mai nuanțat și, mai ales, în raport cu istoria pe care am trăit-o. Există riscul să fim dezamăgiți de imaginea pe care ne-o oferă Occidentul. Nu e însă o dezamăgire din toate unghiurile de vedere, ci mai degrabă ne deranjează, poate, anumite aspecte din Occident. După aceea, cea de-a treia etapă – dacă o pot numi așa – a atitudinii noastre față de Occident ar trebui să fie, totuși, revenirea la prima poziție. Ar trebui să ne dăm seama că numai recunoscându-ne starea de teribilă înapoiere, recunoscându-ne limitele și felul în care am fost vitregiți de istorie, putem să progresăm, să asimilăm cât mai mult din experiența Occidentului, în toate domeniile. Trebuie, după părerea mea, să rămânem neapărat deschiși Occidentului și chiar dacă există numeroase motive de inhibiție și de complexare, nu există altă soluție decât comunicarea și deschiderea spre Occident.

– **Aveți vreo amintire concretă, personală, la care vă puteți referi?**

– De exemplu la acest simpozion de care

eam, de lângă Regensburg, din
embrie '91, atunci când am vorbit despre
în care conștiința latinității românilor
reflectă în izvoarele medievale (nu e
ialitatea mea epoca, dar am făcut o
nere compatibilă cu publicul și cu
ectivul eveniment), am fost șocat de o
nită neîncredere cu care au fost privite
e dintre afirmațiile mele. Îmi îngădui să
și o altă problemă, cea a **opticii**
iografice, a **judecății** multora dintre
icii noștri. Istoricii germani care erau
ată – era un profesor de la Universitatea
München, Glassl, altul de la
ersitatea din Regensburg, Völkl, și alții
au refractari la ideea pe care noi o
ățșăm din toată inima și cu care
ntăm, cu pieptul deschis, în fața
identului, conform căruia noi suntem un
or de origine latină. Ei puneau la
ială chiar și acest lucru – latinitatea,
țială pentru noi, pentru identitatea
tră. Contestau posibilitatea stabilirii
origini etnice clare pentru un popor,
ând că limba vorbită de acesta (în cazul
ru, evident, o limbă romanică) nu e un
ment suficient pentru a stabili originea
Se dădeau exemplu pe ei înșiși, pe
rezi, care e greu de spus că ar fi în mod
usiv descendenți ai populațiilor
anice. Sunt un „mixtum compositum”,
mestec de populații în proporții diferite,
ărui caracter e aproape imposibil de
lit. La început am fost șocat; apoi, dacă
și te gândești mai bine, începi să vezi
urile mai nuanțat. Discuțiile de la
cviu de la Regensburg mi-au dat foarte
de gândit asupra felului în care
ectăm asupra istoriei naționale. Cu
ul mi-am dat seama că e nevoie într-
ăr de o înnoire a viziunii asupra istoriei
ânești. Mai importantă decât originea
că latină propriu-zisă a poporului
ân, care e totuși destul de greu de
onstrat în afara luării în considerare a
mentului lingvistic, este conștiința
tenenței la latinitate. Români s-au
șit de origine latină. E poate mai
ortantă conștiința aceasta decât faptul

de a fi propriu-zis de origine romană. La fel,
în cazul francezilor, a fost esențial faptul că
și ei s-au simțit un popor de origine latină și
nu germanică, așa cum ar putea da de
înțeles etnonimul „franci”. La urma urmei,
uneori este mai importantă ideea asupra
faptului decât faptul în sine. Dar, dincolo de
asta – și acesta e lucrul important – mi se
pare că de la Occident ne poate veni în mare
măsură o înnoire a viziunii asupra propriei
noastre istorii.

Noi avem ideea că românii au fost o
nație frustrată. Am participat de curând la
un colocviu ținut la Academie în legătură cu
aniversarea a 75 de ani de la Tratatul de la
Trianon. O asemenea aniversare ar trebui să
ne dea de gândit iată, sistemul de tratate de
la Paris a fost un moment din istoria noastră
și totodată din istoria europeană în care
România a ieșit învingătoare. Istoriografia
noastră ne prezintă, însă, permanent ca și
cum am fi fost victimele marilor puteri. E
adevărat, principatele române au fost niște
state mici, dar nu am fost chiar atât de
nenorocoși în istorie, în ultimii 160 de ani
(mă refer, în mod evident, la epoca
dinaintea comunismului). Cred că trebuie
revizuită și această mentalitate în raport cu
propria noastră istorie. Raportarea noastră
la Europa și la lume trebuie și ea, după
părerea mea, regândită. Iată sistemul de
tratate de la Paris de după primul război
mondial a arătat că marile state puteau fi
convinse, în împrejurări favorabile nouă,
asupra dreptății cererilor românești.
Legăturile românilor cu exteriorul nu
trebuie în permanență „diabolizate”, trebuie
luată în considerație întotdeauna și partea
de afinitate, de relații cu Occidentul, relații
care au existat realmente în istoria noastră.
Unul din lucrurile care mi se pare paradoxal
și absolut contradictoriu este felul în care
este prezentat destinul lui Inochentie (sau
Inocențiu) Micu-Klein. Tot timpul, ultima
parte a vieții lui este prezentată ca un fel de
exil: Micu-Klein a fost „exilat” la Roma.
Faptul e semnificativ pentru felul în care
noi, românii de azi, privim lucrurile: cum
putea fi „exilat” la Roma un personaj în

ideologia căruia Roma reprezenta centrul
vieții religioase, centrul lumii civilizate,
locul de unde își trăgea sevele lumea
românească? Mi se pare că și din acest
exemplu rezultă faptul că trebuie nuanțată
viziunea asupra raporturilor noastre cu
Occidentul, pentru că în fond despre asta e
vorba. În permanență, imperiul austriac și,
de la 1867, Imperiul austro-ungar a fost
„demonizat” în istoriografia noastră, s-a
văzut numai latura negativă, nepunându-se
în lumină ideea că, în ciuda evidentei
împilări a românilor, a faptului că românii
au fost excluși din viața politică și că
ortodoxia era tolerată și nu era considerată
religie oficială, din secolul al XVIII-lea,
românii au avut o viață culturală
considerabilă și admirabilă, datorită
activității bisericii greco-catolice. (Eu,
personal, sunt ortodox și regățean, deci nu
am motive să fiu subiectiv vorbind de
importanța bisericii unite). Trebuie să
încercăm să fim obiectivi, pe cât se poate.
Faptul că în secolul al XVIII-lea a înflorit
fenomenul cultural al Școlii Ardelene,
faptul că s-au stabilit relații culturale
deosebite cu Roma și cu Viena a contribuit
la formarea conștiinței latinității românilor.
Acest lucru mi se pare un semn al
europeanizării noastre, existente în secolul al
XVIII-lea. Paradoxal, ardelenii din acel
veac erau, cred, mai occidentali decât
românii din ultimii 50 de ani. Există, în
general, o cu totul altă raportare a românilor
la Occident, până la instaurarea regimului
totalitar. Aș vrea să subliniez această idee,
faptul că e necesară o altă percepție a
raporturilor dintre România și Occident, în
decursul istoriei.

Un alt exemplu: să nu uităm că una
dintre cărțile importante scrise la începutul
secolului nostru a fost cea a lui Aurel
Popovici despre federalizarea Imperiului
austro-ungar. La o privire grăbită, aceasta ni
s-ar părea un act de „trădare națională” din
partea lui Aurel Popovici care **concep**
posibilitatea integrării românilor ardeleni
într-un stat austriac sau austro-ungar. Or, eu
cred că e necesar să nu ne grăbim cu
etichetările și să privim lucrurile din altă
perspectivă decât cea propagandistică, cu
care am fost, din nefericire, obișnuiți. Nu
vorbesc acum de maghiarizarea forțată de la
sfârșitul secolului trecut, care este evidentă,
de legea Apponyi, de dorința ungarilor de a-
și impune varjanta culturală oficială în
Transilvania – faptele acestea sunt clare.
Totuși, „Lucașul” lui Octavian Tăslă-
uanu și al lui Octavian Goga a apărut în
1902 la **Budapesta**. Deci românii puteau
duce acolo la sfârșitul secolului trecut și la
începutul secolului nostru o viață culturală,
nu era o atmosferă totalitară, în care nimeni
nu mișca în front. Eu pledez pentru ideea că
 imaginea Imperiului austro-ungar trebuie
văzută mai nuanțat: comparați situația
românilor ardeleni și bucovineni cu cea a
românilor basarabeni. Se compară gradul de
deznaționalizare al unora cu al celorlalți?
Cred că nu. Se pot aduce în această privință
numeroase argumente, legate de faptul că în
Transilvania a existat un partid național al
românilor, care s-a manifestat și a avut o
activitate prodigioasă.

Interviu realizat de
Roxana Sorescu

Authorul poemului «Dealul Melcilor», publicat în pagina 14 din numărul trecut (26) al revistei noastre este Ion Topolog, nu Ion Potopin, așa cum greșit a apărut. Cerem scuze în egală măsură poetului și cititorilor.

george chiriță

dogmele imaginare

care obiect interpus percepției
prin axul serii;
înfipt în plajă?
nici un imaginar în văz
nu traversează fumul
dacă este foc;
de unde apare schimbarea,
din văz, din auz?
pânda revelării după paravan.
insist că nu e sensul pe frunze
remanent.

cunoaștere anticipată

pe toată întinderea acestui
secol
încercarea ariciului de a privi
ținta
menține o mică memorie.
Tot așa dacă ai interveni
într-o poziție a plutirii
peste ascuțita suprafață a lumii
nu sensul narațiunii
ai urmări
ci apariția lui de după
o recunoaștere

nicu vladimir

Rock generation

dar doamne acești oameni tineri generația mea
căutându-și
printre nervi spintecați
căutându-și căutându-și înnebunitor libertatea
oameni tineri
gata să explodeze în cântec
de moarte durere bucurie de luptă
căutându-și sfășietor locul
apucând câte un capăt de drum
înfășurați cu funia
autostrăzii
sugrumați în fum
sub spaima poruncii că totul
totul acum
între coline silnic purtate din rouă-n cenușă
înnodați într-un țipăt râvnind să fie cunună
înțepenit în coaste în
ochiul ce-atârână
de viața sluită-a neviață de-a valma
sub goană de-a valma
sub moarte de-a valma
irosindu-se irosindu-se niciodată pe deplin
iroșiți
cu toată oboseala purtată din
cei petrecuți
în privirile fripte răstignite pe mielul răpus
acești oameni tineri
generația mea

Certificat de naștere 68.87.21

pute urât ziua asta
ziua asta incredibil de împuțită
în care pasărea paradis este dusă la execuție
la decapitare prin secure
în care arcuiri voltaice se strâng la loc
ca un robinet ridicol ca o quintă royală
în care tineri bărbați morți de beți
oferă brațul unor babe moarte de bete moarte de
moarte
în care renunți la tot

inaugurarea unui semn

prin explicarea momentului
umbririi
umbra unui obiect mic
descrișă mai mult
ca o carte.
atribuirea unei zile cunoscute.
deschiderea prin posibilitate
a valului consumat
o dată cu muntele; iar
opinia lui îndesată de un
telescop
al nimănu

compasul care s-a expus luminii

într-o dimineață s-a produs
iluzia unei dimineți,
alergat de o carte soarele
tot cădea în ocean;
mai importantă
era rămânerea pe loc a
obiectelor fixe
fiecare săptămână în rai.

presupunere

să mai băgăm o dată și grup
de clopoței în trosnitura lumii

ca limită la desimea întâmplării
să ducem până la capăt
aprecierea.

neîncetat toate acestea
cu palpația asemănării
pe râu traversau apa.

până la carte

cel mai simplu obiect
pierdut din simplitate
mărturisit interior, subiectiv
comentat pentru prezența
perfectă
readus pe cer, prin constelație
nevizibil și el ca și noi
în tornado. iar ei atunci
au rămas pe gânduri căci au
văzut
sfârșitul călătoriei, fără nici o
limită în carte.

prudența lumii

eveniment neprevăzut în nici o
carte
din apariția sa memorat
dat numai pentru azi
mai mult ca el fiind doar
ce e invers și sens pe care
chibzuim, mai mult fiind o parte
a lumii;
astronomia s-a găsit
de la început pe plaja
oprită prin geometrie;
urmarea violentă a fost că
lumea e și acum prezentă.

noi să ștergem de praf această
plimbare?

cel neatent

superioritatea greutății descinde
din insistența unei neatentii;
pe tăpșan sub stâncă
e bățul contradictoriu al
obiectului găsit
când universul exista
neobservat
iar iarna grea ataca
lupul
pe care nu l-a văzut nimeni.
la toate acestea un amnar am
uitat să dăm.

dacă aparțin experienței

întrebând întrebarea la derviși
cum poate caiacul și țărnel și
lacul
să fie
primirăm răspuns din orice
faianță
descriș
„dacă ele aparțin experienței“
așa vine deci adevărul căci unul
e cel
care călătoria făcând-o
vedea despicarea din apă
și timpul adus la piramidă
rupând fenomen.

cu un cuțit înfipt în obraz
cu un cuțit înfipt la începutul de nod în gât de
plâns
de elice întretăiată
ziua asta este dureros de împuțită
ziua asta
în care te sugrumi în care te electrocutezi
în care tai copaci tineri o californie înflorită
pute a rahat de câine ziua asta a căcat de frică de
om
este dureros de împuțită ziua asta
în care nu mai există nici un ochi ca o furtună
în care un colț de treaptă se învârte se
învârte neîncetat negăsindu-și locul
în care broaștele de după ploaie sunt strivite cu
genunchiul
sau sunt umflate cu țeava
în baloane de săpun
în care te dai jos din călușei
în care îți strivești aripa
aripa ca libertatea de a sprinta îndelung
împreună cu iarba
aripa ca o mitralieră strălucitoare
dureros de-mpuțită-i ziua-asta
'n care te naști devenind geliv marginea unui
drum desfundat

Copilul nopții

Copilul nopții
copilul frigului
iată-l pierd de-acum se pierde-n cenușa străzii
copilul nopții
mărâitul frigului
i-alunecă vederea cum pasul tigrlului
el pândește
pândește – adulmecă jugulara sorții
copilul nopții
fără nădejde
fără
deznădejde

1983, 15 Decembrie Noaptea

știu, disperarea este moarte care ți se refuză
o cât de bine o știu eu asta mortule

cât de bine o știu
fericitule care te înalți acum
dobândind libertatea – târfa jigodia-abjectă
iubită cu țipăt înalt/ care sub ochii tăi arși
s-a-ntins cu toți au tras toți de ea
toate scursorile haidamacii rânjând & plescând
a poftă-mplinită

da/da s-a preacurățit o
strălumină acum străluminându-te
strălegându-te
te iubește acum cu lacrimă bună curată/ pură
ca un leac
du-te

doamne eu știu asta strigătul geamățul ăsta
doamne eu nu pot să mai mor
eli eli lama sabakhtani – de-acolo din cuie
doamne
eu știu bine asta cum o mai știu
ce rău mi-a fost auzindu-te
mergi mergi acum fericitule
du-te
acolo-i lumină

abia acum te iubesc

CAPTATIO BENEVOLENTIAE (II)

de CLAUDIA ENE

În articolul trecut, puneam în fața dumneavoastră câteva exemple de limbaj științific axat pe destinatar, în care ideile erau expuse într-un mod metaforic sau alegoric, pentru a capta atenția cititorului „plictisit” de inexpressivitatea limbajului științific. Totuși, din exemplele cu pricina s-a putut constata că acest stil științifico-artistic, în loc să atragă interesul cititorului, îi provoacă mai degrabă o stare de amuzament, nescontată, cu siguranță, de autor. Alegorii precum aceea a ospățului în societatea informațională plasticizează într-adevăr conținutul de idei, dar șochează și stârnește râsul prin asocierea prea neașteptată între un ospăț decupat din poveștile românești și prioritățile societății informaționale. Prea șocante sunt personificările informațiilor, ale produselor informatizate, ale uneltelor și produselor viitorului, ale obiectelor activității economice și, în sfârșit, a mediului înconjurător, văzute toate ca niște meseni de diferite ranguri participând la un prea metaforic ospăț oferit probabil – ca să ducem mai departe imaginația autorului – de societatea informațională. Și totul culminează cu subtila comparație între oamenii care nu se gândesc să protejeze mediul înconjurător și „fata cea rea a babei” și între oamenii care protejează mediul înconjurător și „fata cea bună a moșneagului”. Aproape că cititorul ar fi fost de-a dreptul impresionat de imaginația autorului, dacă n-ar fi sosit, necruțătoare, amuzanta concluzie: „Cât de ecologice sunt poveștile noastre!” Nu lipsesc nici truismele, la rândul lor „înfrumusețate” prin figuri de stil deseori incoerente și greu imaginabile: „Prezentul nu este altceva decât trecut conjugat la timpul viitor; pentru a înțelege prezentul, și chiar viitorul, trebuie să reanalizăm, de fiecare dată, trecutul apropiat sau îndepărtat. Sistemul societății și-a croit drumul pe săgeata timpului având, pe banca din spate, un sfătuitor și un rezolvator de probleme de excepție: știința”. Această imagine a sistemului societății care își croiește drum într-un automobil pe săgeata timpului este rodul unei nereușite și inutile figuri de stil, care substituie neadecvat o exprimare simplă și clară de tipul: „de-a lungul timpului, știința a găsit deseori soluții pentru problemele apărute în sistemul societății”. Tot așa, multe dintre exprimările pretențioase ale autorului s-ar fi putut înlocui cu formulări neutre, care în mod sigur nu ar fi îndepărtat atenția cititorului. Căci, ca de fiecare dată în textul științific, interesul receptorului este susținut de conținutul de idei și de noutatea acestora și nu de un limbaj forțat figurativ, care nu face decât să stârneasce râsul sau neîncrederea cititorului.

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări ale plasticianului Nicolae Gavrilu

memorii

FARMECUL AMINTIRII

de DAN STANCA

EDITURA DU Style publică acum cartea de memorii a doamnei Cornelia Pillat, soția regretatului Ion Pillat, om de înalt rafinament și funcție, care a murit acum două ani, dar a cărui distincție intelectuală este deloc străină celor care știu soarta țării noastre. Doamna Cornelia Pillat începe prin această carte să plonjeze în amintirile înmiresmate ale amintirilor, prezentând în cele trei sute de pagini o artă memoristică galabilă a memorialisticii.

În general, deși pare lesnicios, nu e ușor să scrii memorii. În distilarea obiectivității intră și arome străine. Este, de fapt, legea dură la care trebuie să se supună cel care scrie, cel care nu are timp și trebuie să păstreze un interval, un ritm față de obiectul scrierii sale ca în această distanță să se întrupeze miracolul suasiunii. Prin memorii, deci, scriem mult mai mult decât prin faptul de a scrie istorie. Memoriile sunt istorie vie, palpabilă, istorie trecută prin suflet și suflet în istorie în așa fel încât farmecul amintirilor să inspire o întreagă comunitate trăind de la uitare însuși organismul istoric.

Dinu Pillat a fost închis relativ târziu față de comuniștii au luat puterea. Deși a simțit tot timpul cu sabia deasupra capului, el a scăpat mai mult de un deceniu de acțiunea forțelor represive. Era amenințat, trăia în nesiguranță, fusese alungat de la catedră, dar era liber. Practic, el a intrat în cel de al doilea val de arestări după revoluția maghiară, atunci când a fost arestat și Vasile Voiculescu, când a fost lichidată mișcarea spirituală **Rugul** din Sibiu. A fost de fapt ultima zvârcolire a intelectualului comunist dejist înainte de căderea din '64 și de mica imprimăverie din București care a durat doar câțiva ani.

Dinu Pillat a fost condamnat în 1960 la o viață de ani muncă silnică, 10 ani de exil gradare civică și confiscarea averii personale pentru așa-zisa vină de uneltire contra ordinii sociale. Pe atunci fetița lui, Cornelia, nu împlinise nici 13 ani. Locuiau în casa din strada Ion Țăranu, nr. 6, stradă rănoasă, răcoroasă, care pleca din

vechiul rond de la Coșbuc.

A fost eliberat în 1964. Ca o ironie a soartei deloc întâmplătoare, la douăzeci de ani de la eliberarea sa, casa din Ion Țăranu a fost demolată (1984), fiind făcută una cu pământul de buldozerele ceaușiste care voiau să distrugă astfel și construcția după ce înaintașele lor distruseră omul. E drept că, pe vremea aceea, familia Pillat nu mai locuia acolo, Dinu, oricum, murise de aproape zece ani.

Aș zice că această carte minunată are două părți: o parte care tratează perioada interbelică și a războiului, perioada în fond patriarhală, tradițională, perioada în care amintirile erau prezente și nostalgia era normalitate și partea a doua, după război, când familia a trăit într-o tensiune permanentă, văzând aproape zilnic dezastrul unei țări care nu mai putea fi întors din drum.

Doamna Cornelia Pillat este un memorialist cu o uriașă forță de reconstituire a detaliilor unei epoci trecute. Modestă și nobilă, concretă și reflexivă, tristă, dar triumfătoare prin scris, domnia sa realizează din lacrimi o cuirasă și un vitraliu prin care privește tot ce a fost. „Portretul lui Ion Pillat (tatăl lui Dinu) în plină maturitate, pictat de soția sa Maria Pillat Brateș, cu ochii săi smolți, plini de ardoare, amenințați de melancolie, era fixat deasupra unui brocart roșu închis. Dede-subt, pe masa spaniolă, pe un postament negru, un tors elin din marmoră albă scânteia lumină. De-a lungul peretelui care avea ca fundal scoarța roșie se afla o masă primitivă. De cealaltă parte, sub ferestrele care se deschideau pe o stradă bucu-reșteană, pe o masă îngustă și înaltă, vase orientale din aramă, cumpărate la Balcic, își profilau siluetele feminine și grațioase pe lumina geamurilor.” Poate nu acesta e cel mai reprezentativ fragment din carte pentru a evidenția arta memorialistică a autoarei, dar el, dincolo de reușita sa stilistică, impune duhul unei case normale, sănătoase, așa cum erau majoritatea caselor în orașele noastre, în vădit și dureros

Continuare în pagina 19

În căutarea poeziei (XXXI)

SPATIUL «CAM HILBERTIAN, CAM PARȘIV» AL «DEPANATORULUI DE ORGASME»

de DAN-SILVIU BOERESCU

Unul din drepturile inalienabile ale poetului și ale poeziei este de a spune ce vrea, când vrea și mai ales, cum vrea. Valoarea nu se supune nici unei prejudecăți „(est)etice“ și desființează de la sine ideea oricărei cenzuri. Pentru artă nu există nici un tabu, nici o restricție. Sigur, toate aceste afirmații sunt atât de tocite, atât de banalizate de folosirea lor în cadrul proceselor (la propriu!) intentate în decursul vremii artiștilor - la noi: Hasdeu, Eliade, Geo Bogza, Arghezi, Bonciu ș.c.l. - , încât au devenit niște biete truisme. Numai că ele nu sunt chiar atât de răsuflăte pe cât ar putea părea, de vreme ce, nu mai departe de anii trecuți, harnica noastră justiție, incapabilă să facă dreptate măcar într-un singur caz de corupție la vârf, nu prididea cu chemarea în instanță a unor editori pentru așa-zisa încălcare a faimosului art. 35 al Codului Penal (versiunea comunistă din 1968!). Încă înainte de guvernarea Văcăroiu, s-au găsit unii, de la reclamantul Radulian Vergiliu (ex-președintele Organizației Pionierilor!) la procurorul Aurică Comșa (expert și în „tribunalul fotbalului“, printre altele), care să încadreze la „confeccionare și răspândire de material obscen“ actul de a fi tradus sau preluat traduceri din „clasici ai literaturii pornografice internaționale: Marquez, Apollinaire, Henry Miller, Thomas Pynchon ș.a.m.d.“ (citez din rechizitoriul!) ... Anii au trecut asemenea unui cincinal în patru ani și jumătate, iar lucrurile - sub presiunea fenomenului mediatic în primul rând - s-au mai schimbat. Nu atât de mult ca nu mai departe de vara trecută recentul premiat pentru debut în poezie Lucian Vasilescu să nu fi fost acuzat de o anumită parte a criticii de... „obscenitate“ pentru a sa fulminantă primă carte *Evenimentul zilei*. Mă întreb dacă, în cazul similar al debutului lui Valentin Iacob - *Petrogradul într-un pahar de șampanie* (Ed. Integral, București, 1996), acuzația se va repeta...

1. SPRE UN „DUMNEZEU SEXUAL“

Erotism - erotism, da cu cele sfinte ce are!?! Am analizat cândva, la această rubrică, *Bă Ghermane* de Sabin Gherman și am descoperit incredibilele sale icoane, în care Isus avea un testicul suplimentar. N-o să evit, deci, nici de data aceasta pasajele „blasfemiatorii“ din cartea lui Valentin Iacob „Prin șlițul descheiat al lui Dumnezeu se ivește soarele. Bineînțeles, fiecare planetă cu rezervorul, cu steaua ei sexuală! Și Dumnezeu - tot cu atâtea phalusuri de raze. Pentru că așa se culcă Cel de Sus - prin Soare - cu Pământul. Iar atunci când Dumnezeu face dragoste (tot așa cum făcută, nu născută, a fost Lumea), El își mișcă șoldurile cu mușchii din căi Lactee, își șfichiuieste și-și cabrează Big-Bangurile întărite, numai spume...“. Nu văd ce i s-ar putea reproșa acestei Geneze eroti-cosmice! Imaginea lui Dumnezeu „descheiat la șliț, cu Soarele sculat“ pipăind, frământând, sărutând și apoi penetrând Pământul (sau, mă rog, Terra, pentru a nu cădea în capcanele art. 200 C.P.), este o metaforă foarte sugestivă, pe care, dacă am condamna-o, ar însemna să condamnăm automat suprarealismul, bunăoară. „Provocatoare“, aud, „provocatoare“? Păi, asta cam face Poezia dintotdeauna: provoacă, zgândăre și, cu voia dumneavoastră, (ultimul pe listă?), excită. „Perversiune“...? Cine spune asta, singur se anatemizează: nimic din ce face El, cu atât mai mult pătimașul său amor cu planetele senzuale, nu poate fi „perversiune“. (Cum nimic din ceea ce se întâmplă între un bărbat și o femeie - sau chiar mai multe femei -, după cum Divinul trebuie să facă față unui harem de aște - cu acordul tuturor părților implicate, spune

Legea, nu e o perversiune! Că veni vorba de estetica noastră, să ne amintim de vremurile în care se cerea românului să se opintească noapte de noapte pentru a obține sporul demografic cerut de Partid, în schimb i se refuza dreptul la erotism, încât până și săruturile ajunseseră să fie cenzurate în filme...)

2. MISTICA EROSULUI SACRU ȘI PURITATEA GEOMETRICĂ A AMORULUI PROFAN. Ne-am fi așteptat ca, după ce poetul a făcut să se hățane osiile Cerului de atâtea hârjoneală priapică a Creatorului, să urmeze o sarabandă de figuri și poziții insolite în domeniul amorului profan. Surpriză, însă! Valentin Iacob este mult mai ponderat când e

vorba să treacă el însuși la fapte, agresând „erotic“ pagina virginală aptă să nască, asemenea Mariei, textul nu ca pe un fruct al păcatului, ci ca pe o reverberație intrauterină a unei priviri calificate. El este doar **Frizerul de vicii...** „degrevat de suplicii (...) din brici tunzând bross“ sau, în cazul extrem de autentic delir „sexual“, un simplu **Depanator de orgasme**, care-și alege „mai întâi, un Spațiu... cam hilbertian, cam parșiv, eliadesc“ și abia după aceea, după ce a schimbat geometria triunghiului feminin pe algebra ca-și-booleană a textului, să se apuce serios de meserie. Numai că și Depanatorul este tot o proiecție a Sexologului Atotputernic, iar obiectul de activitate al societății Sale cu răspundere nelimitată este reprezentat, pe linie metatextuală, de „aura, odăjdiiile, schiptrul, prapurii, cădelnița și mitra de Sfânt a poemelor:/ ORGASMUL“.

3. UNIVERSUL LUI GROTHEM-

DIECK. Să nu ne închipuim că am aflat întreg răspunsul la întrebarea „Cum se face un volum de poezie?“. De - formația de matematician-informatician a lui Valentin Iacob îl obligă să pună cărții în loc de motto o **Definiție** („O mulțime se numește **univers** dacă sunt îndeplinite următoarele axiome...“), iar în chip de epilog un **Poem cobolic**, scris cu toată regia didascalică a unui program de calculator („OPEN OUTPUT LISTA / READ IUBIRE A / END MOVE 1 TO SF EXIT / REFORM VIAȚA UNTIL SF EXIT = 1. / CLOSE IUBIRE LISTA FERICIRE ./ STOP RUN /... IF ART - IUBIRE =ZERO THEN DISPLAY «CRISPARE SUAVA.» / MOVE ZERO TO MOARTE“). Mie unuia, mai degrabă aici mi se pare a identifica marea sfidare a poeziei lui Valentin Iacob, în această încifrare simbolică a vieții în megabiții memoriei afective (?) a unui ordinator. Dar, desigur, pudibonziile noștri contemporani, mai puțin dedați la viciile existenței pe Internet, nu vor avea nimic de obiectat...

4. **AUTOSTOP PE ȘOSEAUA BUCUREȘTI - PULITZER.** Chiar dacă această „pictură votivă pe un spațiu Hilbert“ este dedicată contesei Tatiana Stroganoff, cea întrezărită într-o bulă dintr-un pahar de șampanie băut la Petrograd (profit de ocazie ca să anunț că titlul viitorului meu articol s-ar putea să fie **Rusoaice blonde & icre negre**), gândul de mărire literară al poetului zboară (auto)ironic spre alt continent, în țara tuturor posibilităților. Halta de ajustare pre-americană (la modul cel mai Pulitzer-ios cu puțință) este însă străvechiul Isarlik al mai vârstnicului coleg de matematici al autorului - Ion Barbu. Magia acestui spațiu livresc este atât de puternic încât abia-abia îl ferește pe Valentin Iacob de căderea într-un simpatic epigonism: „Scumpă Țiitoare/ la poetice/ Muză-ndurătoare, / sunătoare, / moale, / fă-mă cu putere, / gravat pe durere, / fă-mă mai vârtos!“. Altminteri, savuroasă **Balada Craiului de Tobă**, cu toate umbrele ei barbiliene...

5. ELOGIUL DEVIANȚEI SUVERANE.

Probabil, poezia nu s-ar mai citi dacă ea nu ar avea curajul de a stârni, deopotrivă, imaginația și canoanele moralei. Poezia „cuminte“ este cea „leneșă“, incapabilă să schimbe ceva din orizontul de sensibilitate al receptării. Dar o poezie care nu mimează, ci practică arta curajului? Ea va fi, desigur, în pole position-ul așteptărilor publicului, oricât de restrâns ar fi el. Și-n definitiv, la ce bun un rând pe o pagină, dacă nu simți o furnicătură rece pe șira spinării: „Stoi! îngere. Stoi! arhanghel de sos, / Cumpătat genocid, hibrid șpriț de os, / Deviantă Nevă, deviant Hristos, / Nu mai buchisi pe litere: «Libertate, țigane, te-am ros!»“

TEATRUL ÎNTRE ONIRIC ȘI FANTASTIC

de EMIL MANU

Piese publicate și unele chiar puse în scenă de Dan Tărchiță în ultimii ani abordează o tematică aparte: sondarea în subconștient a existenței umane și anume trăirea până dincolo de conștiință a sentimentelor cardinale ale vieții, subliniind în primul rând dragostea. În recentul volum de teatru, apărut la editura Miriam și Doris, autorul ne vorbește despre iubire ca de a patra dimensiune a existenței în piesa (cu un titlu simbolic) **Trilogia de cameră**.

„Există o zi de răscurie în viața unui om, ne spune autorul într-un prolog parabolic, (care face parte din corpul dramei de care vorbim) o zi în care îi este dat să-l întâlnească pe celălalt, bărbatul pe femeia lui, femeia pe bărbatul ei. O dată pierdută acea șansă, ei urmează să se caute ca-ntr-un blestem toată viața, și, chiar după moarte.

Aici, alegând acest mod de existență a dragostei, a fost nevoie, pentru a realiza **corespondența literară** a temei, de o abordare mai specioasă, de o situare **analitică** a personajelor, de o altă stilistică a frazării dramatice și de o regie bazată foarte mult pe **sugestie și pe jocul alternativ dintre realitate și vis**.

Autorul **Trilogiei de cameră** reușește cu mai mult succes decât altul să îmbine oniric **jocul cu realitatea, astralitatea** realității, ținând seama de duritatea **impactului cu lumea,**

cu **normalitatea**. În final, e subliniată ideea că omul trebuie să viseze mereu. Personajele (adică cei doi îndrăgostiți) nu-și găsesc un echilibru existențial decât în vis, visul fiind un paradis recuperat.

Personajul central al piesei, Ed, se întoarce din război, plin de deziluzii și de angoase, pentru că războiul nu-i rezolvase problemele profunde ale ființei lui, reușind numai să-l extragă din **paradisul erotic** din care plecase. Se întoarce, deci, în orașul său și nu mai găsește nimic din **tărâmul viselor** lui, nici casa, nici familia, nici fata pe care o iubea, cu care se întâlnise mereu la o dată fixă, o dată ce ținea de o convenție magică.

Întâlnirile avuseseră loc la liceul unde învățaseră împreună. Dar Ed rămâne descumpănit, pentru că, și acest spațiu, **devenit sacral** pentru iubirea lor, nu mai era întreg; războiul îl transformase în moloz și praf, rămânând întregi ca decor apocaliptic numai câteva ziduri triste.

Acest extras din prolog, în care autorul **înfățișează** o anumită fază posibilă din goana celor doi îndrăgostiți, mânași de un destin implacabil, este emblematică în textul dramatic prin replici de o finețe superlativă și de o logică dramatică dusă pe muchie de cuțit. Indicațiile de regie, cu o impresionantă gamă de lumini și umbre, sugerează o realitate astrală, mai exact astralizată, printr-o știință subtilă a

colorilor și a sunetelor ce descriu o lume de dincolo de frontierele normalității. Și totuși, creând o altă normalitate prin discursul dramatic, Dan Tărchiță realizează aici o atmosferă de **paradis pierdut**. Eroii (Ed și Ella și paralel Elevul și Eleva) trăiesc într-o vrajă învăluitoare, o vrajă onirică, își redescoperă, fără să cadă în pitorescizare nostalgică, anii de liceu, sentimentele și farmecul **dureros de dulce** al dragostei. Ei nu pot uita nimic din acest **paradis pierdut**, deși la un moment dat cei doi își dau seama că în viață e o mare nevoie și de **uitare**.

Ed confundă mereu realitatea cu fantasmul visării. O întâlnise sub formă de personaj din vis pe Ella în tranșee, pe front, și discutase cu ea în mod logic și se comportase întru totul normal, fiind convins că Ella era o ființă vie ce venise să-l vadă.

În ultimul act al acestei trilogii simfonico-dramatică Ed își dă seama că Ella nu mai este în viață și n-o mai poate așeza lângă el ca femeie a lui, femeia iubită pe care destinul i-a recuperat-o. Și atunci se sinucide și intră și el în lumea astrală a celor duși. De abia atunci, cei doi îndrăgostiți se întâlnesc definitiv și-și aparțin pe vecie.

În acest ultim act al piesei, autorul a avut de luptat cu foarte multe piedici de ordin stilistic și de ordin structural. A trebuit să creeze un decor inedit, nemiintâlnit în nici o piesă de teatru sau într-un roman în literatura noastră, a trebuit **inventeze** o scenografie a cerului, în care viața să devină normală și în care corul îngerilor să facă parte dintr-o orânduire umană. Aici este indicată, cu multă minuțiozitate, până și tonalitatea coloanei sonore a textului dramatic.

Putem spune că autorul a reușit să prezinte un subiect **vital** cu multă naturalețe, deși toată structura narațiunii dramatice e visul. Putem încheia comentariul nostru cu trimiterea la piesa celebrului Calderon de la Barca, **Viața e vis**, în care autorul spunea sentențios: „Nu trebuie să mai visăm vreodată!“ În **Trilogia de cameră** este implicată cu totul altă formulă vitală: „Să visăm mereu!“ visul fiind o alergare benefică prin Univers.

alocuri, valoarea actului artistic. Aceste inerente neajunsuri sunt compensate, totuși, de prezența unor actori cu un înalt statut profesional. Astfel, Costache Babii (Generalul) realizează un personaj găunos cu rafinate treceri de la gestul larg, parodic, la fragile nuanțe ce dau credibilitate jocului său. Mircea Andree (Hanio Hrașko) – un actor de intensă trăire interioară – întrupează un „erou“ de un tragism tulburător, fiecare apariție constituind un moment de adâncă vibrație. Adrian Rățoi (De Born, Preotul) – oferă publicului clipe de un comic mustos din care se pot trage suficiente învățăminte. Dan Săndulescu (Unchiul Ioachim) împletește răsul cu melancolia, resemnarea cu atitudinea „războinică“, dovedind multiple posibilități actoricești. Viorica Geantă Chelbea – o artistă cu mult temperament – își cântărește cu mare grijă fiecare mișcare, fiecare cuvânt într-un cocktail plin de savoare. Cristian Șofror (Nobert) – actor al Teatrului „Nottara“ – cam, pe nedrept „uitat“ de regizori în vremea din urmă dezvăluie o potență dramatică surprinzătoare și de o factură cu totul specială. Găsind cu naturalețe de la o stare la alta, mizând și pe uranume farmec personal, se lasă dominat de „voia“ regizorului dând la iveală un personaj inedit și deloc negliabil în economia spectacolului. O mențiune specială trebuie făcută actriței Virginia Itta Marou, care fără a avea un rol de amploare, atrage în fiecare clipă atenția publicului printr-un rafinat joc a amănuntelor, printr-o dăruire fără egal, specifici celor împătimiți de profesia aleasă.

În tot – chiar de ar fi să reproșăm aceste producții unele lungimi nepermise ori existență mai multor finaluri – trebuie să recunoaștem că încă se mai află, în țară, artiști ce cu discreție sunt sortiți a **limpezi idei**...

NEVOIA DE A LIMPEZI IDEI

de MARIA LAIU ȚEPUȘ

«**N**evoia» de a găsi mereu vinovați, „nevoia“ de a stăpâni prin dezbinare și crimă în numele unor „rațiuni de stat“ constituie o temă des vehiculată în literatura dramatică și nu numai.

Într-o lume descumpănită până la disperare, într-o lume în care relația dintre victime și călăi se dovedește, de cele mai multe ori, aleatorie, **nevoia** artiștilor de a demasca – pe cât posibil cu mijloace specifice – obediența unora și ferocitatea celorlalți, devine și ea peremptorie.

Mulți dintre regizorii români se lasă ispitii de această sferă a politicului indus, încercând să dea viață unor așa-numite spectacole cu miză; fără drept de tăgadă, Mihai Lungeanu se numără printre ei. Alegând cu grijă texte nu numai edificatoare pentru o anumită stare de fapt, dar și cu un bogat conținut ideatic, pline de umor și întotdeauna încărcate cu o fină ironie – își construiește spectacolele cu răbdarea specifică jucătorilor de șah. Fără stridențe și fără sofisticării inutile, montările sale – aproape toate – poartă pecetea unei profesii deplin asimilate, fiind zămislite cu acea știință, imperios necesară, a mânării detaliului scenic. Ultima premieră a Teatrului „Sică Alexandrescu“ din Brașov cu spectacolul „Peruca“ de Peter Karvas – o confirmă.

Deși scrisă în 1965, piesa sugerează, cu fiecă

replică, nu numai o realitate acută, dar și etern valabilă. 27 de personaje (numărul existent în text este chiar mai mare) sunt prinse într-o dispută subtilă asupra modalităților – de cele mai multe ori aberante – de a învinge împotriva semenilor doar pentru ca unii să-și poată dovedi forța, abilitatea și „utilitatea“. Singura rațiune a acestui fel de existență pare să fie că „Oamenii sunt nevoiți să se ucidă între ei – asta-i de când lumea!... numai că trebuie să existe un sistem, altfel ar izbucni haosul!...“

Într-un spațiu scenic (decorul: Mihai Lungeanu) format din lungi fâșii de plasă ce cad, se ridică și se combină cu ușurință creând forme savante, mereu acaparatoare, frângând mișcările și oferind ochiului imagini de o deosebită plasticitate – actorii, bine „dirijați“ regizoral, se perindă cu abilitate ca-ntr-un dans grotesc al puterii absolute și al supunerii necondiționate.

Costumele (semnate: Doina Antemir) – supradimensionate, bogate în elemente bizare (comice și profund caracterizante pentru „eroii“) – dau sentimentul unei lumi aflate la marginea absurdului, în același timp, însă, implicând o actualitate perpetuă.

Sigur că este dificil de echilibrat o distribuție atât de numeroasă într-un colectiv artistic destul de restrâns. De aceea trebuie să recunoaștem existența unor fisuri de interpretare ce scad, pe

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD: ELEANOR NEGULESCU

de MANUELA CERNAT

Deși s-ar putea odihni pe lauri și trăi din amintiri olteanul n-are astâmpăr. La vârsta când alții, oboșiți, depun ele, el pendulează continuu între California, bella și Londra uluindu-și cunoscuții prin regia și dinamismul cu care își reamenajează prietățile, se ocupă de familie, de treburile îi din colonia de vacanță unde locuiește de bine de cincisprezece ani și unde și-a struit o cochetă vilă.

Ales Președinte al micii comunități din Bella Club, se luptă să obțină instalarea tricrității pe străzi și pe alei, impune repararea elelor. „Mi-am asumat o droaie de obligații în a mea existență, poate excesiv de multe și t sclavul lor, dar această sclavie mă cește”¹. Ceasurile zilei și ale nopții nu îi rg pentru câte și-ar dori să întreprindă.

Gena Neguleștilor își spune probabil ântul. Bunicul i-a răposat la 109 ani, mama la . Adevăratul secret al acestei debordante lității stă totuși în solara lui viziune asupra stenței. „A face este rațiunea de a fi a omului. nic nu se compară cu pacea unei vieți atoare, cu pacea și seninătatea lucrului ieinic împlinit. Există o rațiune pentru toate și itu tot. Liniștea sufletească de care m-am urat întreaga mea viață o datorez lepciunii de a fi luat totul ca pe un «violon ngres». Meseriile pe care, cu pasiune, le-am ercat, le-am deprins și le-am tot schimbat, irile și bucuriile, prietenii și potrivnicile.

Ca pe un «violon d'Ingres» am luat fiecare nouă provocare, fiecare nou atac al destinului.”²

Viața i-a oferit într-adevăr totul pentru că a și știut să se bucure din plin de darurile ei. „Nimic nu poate clinti sau întuneca senina strălucire a unei meserii **bine făcute**. Fericirea deplină îi-o dă harul autentic și dăruirea curată pentru ceea ce cu adevărat iubești cel mai mult în viață. Trebuie să mulțumești cerului și să îi fii recunoscător pentru că ai fost ales să ai un talent, care este un dar dumnezeiesc. Dar **numai tu ești** cu adevărat răspunzător pentru acest dar. Tu și truda ta. Rodul trudei de zi nu preschimbă o înzestrare normală într-un talent cu totul special, oferindu-ți supremă fericire și satisfacție. Doar așa găsești răspunsul, răspunsul cerut fiecăruia din cei aleși să își lase întipăriți pașii în pulberea de nisip a miracolului vieții. Viața mea a fost un miracol.”³

Știind din proprie experiență că numai „truda creatoare este leacul neliniștilor noastre”⁴, spre jumătatea anilor 70 se apucă să-și scrie memoriile. „Nu este biografia «unui om care a plecat din România și a cucerit Hollywood-ul în zilele sale de aur», ci o culegere de întâmplări și evenimente. O colecție de schițe, caricaturi, instantanee ale unor personalități celebre, pe seama cărora îmi îngădui să glumesc, o punere în pagină a observațiilor mele despre viață și despre oameni, despre pânzele și despre filmele mele. O suită de cugetări personale pe care, o dată cu trecerea timpului, mecanismul memoriei le-a preschimbât în literatură. Vor trece poate unul

sau doi ani până ce cartea sau cărțile vor fi terminate”⁵. În realitate gestația se va dovedi mai lungă. Un deceniu va trece până la apariția primului volum, rămas din păcate și unicul. S-ar spune că cineastul prelungeste cu o secretă plăcere redactarea, prilej nesperat de a retrăi sub faldurile amintirii clipele privilegiate ale unui destin fabulos. „E un lucru ciudat, dar când mă doare ceva, dacă mă așez să lucrez la carte mă eliberez de orice boală și mă simt minunat cioplind câte un paragraf, până îi găsesc «forma potrivită»”⁶.

Apărut în 1984 la New York, în prestigioasa editură Simon & Schuster, **Things I Did and Things I Think I Did**, este un fulgerător best-seller internațional. Tradus imediat la Paris și după câțiva ani în România, unde apare mai întâi în foileton în **România Literară**, volumul îl relansează pe Negulescu impunându-l mai ales tinerelor generații care îi descoperă și încep să îi venerze personalitatea. Presa de pe toate meridianele îl copleșește cu complimente.

La New York, „cel ce și-a cucerit o reputație Prințiară, ca unul din cei mai de succes regizori ai Hollywood-ului post-belic”⁷, este protagonistul unei retrospective de nouă zile, organizate de Museum of Modern Art în semn de „omagi adus omului care a semnat unele din cele mai memorabile filme ale vieții noastre, Prințul Melodramei.”⁸ În Spania revista **FILM IDEAL** îi consacră un întreg număr: „Negulescu, regizorul cel mai reprezentativ al epocii **Fox-Scope-55** a creat o adevărată mitologie filmică. Picturile lui cinematografice ne fascinează, exercită asupra noastră o atracție de-a-dreptul tiranică prin frumusețea lor magică.”⁹ Festivalurile îl invită și îl sărbătoresc. Cinematecele din Italia, Brazilia, Argentina, Japonia, îi dedică fastuoase retrospective. Franța îl decorează.

- 1), 2), 3), 4), *Scrisori către Sabina Negulescu*
- 5) *Scrisoare carte Ileana Nicodim*
- 6) *Scrisoare către Mihnea Gheorghiu*
- 7) *The New York Post*, 2 martie 1984
- 8) *The New York Times*, 18 iunie 1986
- 9) *Film Ideal*, 1 august 1985

Urmare din pagina 15

FARMECUL AMINTIRII

Contrast cu pădurile de blocuri de acum, care îxiază spațiul citadin. Pentru cine are ochi de zut și inimă de simțit, aceste rânduri au ușirea de-a evoca atemporalul chiar dacă vestit sub faldurile unei perioade istorice. La na urmei, aceasta și este calitatea principală a moriilor. Ele nu sunt literatură, așa cum ntem obișnuirii să înțelegem literatura, ele nscend literatura fiindcă înving ficțiunea și ne ligă să credem în viața povestită simplu, dar intuitiv prin poveste.

Cartea aceasta nu e de fapt numai despre Dinu lat. De aici, caracterul ei universal, amploarea exaltarea în a căror mișcare intrăm până la urmă i cei care putem să facem deosebirea dintre evăr și minciună. Doamna Cornelia Pillat scrie oru, cu acea discreție a măhnirii inconfundabilă despre propriul ei tată, despre faptul că a fost estat de data aceasta în primul val de arestări ediat după război – ce simetrie sumbră care archează destinul unei femei! – că a murit în chisoare, că a fost aruncat în groapa comună. tăt doamnei Pillat făcuse parte dintre bătrânii cialiști democrați, se înscrisese în partid în anul 03, la vârsta de 18 ani iar în 1930 fusese eședintele breslei cizmarilor. Era de o origine ai mult decât sănătoasă și, cu toate acestea, n-a

scăpat de persecuții. Cartea, deci, poate fi privită și din această prismă: doi bărbați diferiți, uniți însă printr-o femeie și printr-un destin aproape similar. Un cizmar și un intelectual, dar amândoi distruși de către comunism. Unul, tatăl femeii care scrie cartea, celălalt, soțul ei. Un circuit aproape închis, fatal, o damnare, dar în final și o eliberare prin condiția femeii care, prin această carte, este și martor și mărturisitor, dovedind că față de istorie, în confruntarea cu istoria, femininul are putere mai multă de dăinuire.

Oricum, cartea poate fi citită din mai multe unghiuri, istoric, psihologic, punându-i astfel în evidență multitudinea de fațete, nefiind doar o simplă înșiruire de evenimente lineară, având propria cosmicitate, sfericitate prin care înțelegem sensul unor destine tragice și totuși încurajatoare prin tragismul lor. În fond, ce e mai grav în lumea aceasta în care trăim decât tocmai lipsa tragismului. Practic, după '89, trăim într-un derizoriu permanentizat care este, logic, urmatea derizoriului din anii comunismului. Tocmai de aceea avem nevoie de asemenea cărți ca aceasta scrisă de doamna Cornelia Pillat care pot să ne redea deznădejdea și nădejdea, tragedia și melancolia, slăbiciunea și puterea. Nimic nu este pitoresc, convențional, anecdotic în această carte.

Seriozitatea, gravitatea combinate cu modestie duc de fapt la smerenie, la exprimarea unei credințe delicate, dar puternice, într-o altă judecată a vremurilor când toți cei oprimați și nedreptățiți pe pământ, în această viață, vor avea parte de o răsplătă, dincolo, pe alte paliere, în alte înfășurări ale eonilor. Să reținem memorabila scenă a morții lui Ion Pillat, dezastrul bibliotecii de la Mirocani!

Și în fond de ce a fost condamnat Dinu Pillat? Pur și simplu fiindcă a citit și a scris, fiindcă a spus ce a citit și a scris, pur și simplu fiindcă era un om sănătos și nu voia să ducă o existență dublată, așa cum cei mai mulți dintre noi am dus pentru a ne păzi pielea. Fiindcă a vrut să fie un om întreg, o entitate nescindată, fiindcă nu a crezut că poate exista culpă de gândire a trebuit să sufere și să intre în închisoare ca atâția alții, dovedind prin suferința sa că, totuși, gândul nu e gratuit, cuvântul cu atât mai puțin și cântăresc foarte greu.

Cartea doamnei Pillat ne inspiră și creează o oază de adevăr în deșertul unei lumi mistificate. În torantul hrăpăreților și al înavaușitorilor ea întoarce spre noi sensul spiritual al sărăciei și al frumuseții de-a trăi în farmecul blând al amintirilor.

P.S. Pentru cei ce nu știu trebuie făcută puțină genealogie: Maria, mama lui Ion Pillat, deci hunica lui Dinu, era sora lui Ion I. C. Brătianu și, deci, fiică a marelui Ion C. Brătianu, de numele căruia se leagă *Independența*, *Unirea Principatelor*, *vinirea pe tron a lui Carol I. Deci Dinu Pillat a fost pe linie maternă strănepot al marelui Brătianu. Iar Monica Pillat-Săulescu, distinsă poetă și anglistă, stră-strănepoată.*

Nikom Raiyawa

Nikom Raiyawa este pseudonimul lui Nikom Kaub Wong (n. 4 aprilie 1944), cunoscut prozator thailandez, premiat în țară și peste hotare.

*Deținător al premiului pentru literatură oferit de Fundația LONG MAN (1970) și al premiului Comisiei Naționale pentru propășirea creației literare (1984), Nikom Raiyawa obține în 1987 și importantul premiu al Scriitorilor din S.E. Asiei – de valoarea premiului Pulitzer –, cu volumul de proză scurtă **Un om, un copac, o pasăre** (KON BON TON MAI), din care am ales și povestirea de față.*

Bărbatul își șterse fruntea cu dosul palmei și-și ridică deodată capul să urmărească pasărea aceea, care zbura sus, tot mai sus, spre cuibul din scorbura copacului înalt de la marginea pădurii.

Ardea torid soarele după-amiezii, iar briza fierbinte adia neputincioasă. Bărbatul răsuflă adânc și ținu drumul până-ntr-acolo.

Ajuns lângă copac, omul își înălță privirea spre scorbura în care dispăruse de câteva clipe pasărea. Lăsă binișor coșul pe care-l cărase cu atâta grijă în mână, căci înăuntru, mișcându-și piciorușele tremurânde, bătând speriați din aripi, se-nghesuiau unul într-altul trei pui golași de graur, cu ciocurile gălbui.

Nici nu se crăpase de ziuă când bărbatul acesta plecă de acasă către pădure, numai cu o mână de orez fierț învelit în frunze proaspete de banan, toată mâncarea lui pentru o zi. Pe unde nu umblase, pe unde nu tot căutase cuiburi de păsări?! Nu-și dăduse seama când se scursesese timpul și cum soarele prinsese să apună, scâpătând după munți! Se alesese doar cu trei pui pricăjiți, chit că bătuse pe jos cale lungă la de HAD SIEW până aici. Mai trăgea nădejde să dea peste încă vreo doi-trei puișori, ca să sentoarcă și el în sat.

Cum și-aminti de casă îl năpădi o tristețe apăsătoare. Se gândi că pe arșița amiezii soția și cei trei fii mai zăboveau în câmp. Îndurau tăcuti o viață în care n-avea să-și facă loc niciodată vreo bucurie! Mai an, agonisiseră ceva orez bun de vândut, dar cu cinci-șase sute de **bahti**¹⁾, **kwianul**²⁾ se numea că-l prăpădiseră pe mai nimic! În sezonul ploios de la sfârșitul lui mai fusese apă din belșug, dar cine știe cum din pământul crăpat se-arătau doar spice de orez scrumuite de arșiță!? Își punea toată nădejdea în pădure, unde-avea să taie lemne de foc și să le dea-n târg pe de-ale gurii.

Dar, când cu gândul nu gândi, omului îi miji norocul! Întâlni într-o zi un precupeț de porci, un fel de prieten priceput și la alte târguiești... Îi trebuiau pui de graur și i-ar fi plătit și cu zece **bahti** puiul! „Știu pe unul ce se dă-n vânt după puișori, pe care să-i învețe să vorbească!...” fuseseră vorbele negustorului de porci, ce-i munceau lui de-atunci auzul. Iar pentru zece **bahti** puiul, se făcea să bată el drumurile și să tot cotrobăie prin scorburile copacilor!

De-atâta mers, cămașa veche de un albastru-închis, pe care-o purta la muncă, era udă toată-n spate. Își strânse mai bine **pakhawma**³⁾ în jurul

UN OM, UN COPAC, O PASĂRE

șoldurilor și începu să se cațere în copac. Toporișca îi servea la creșterea trunchiului și la urcarea treaptă cu treaptă până în vârf. Răsunau în toată pădurea loviturile de toporișcă, bubuitul bângând spaimă în pășăret. De prin scorburi, păsările își șteau buimace capetele și speriate își luau zborul, care încotro, țipând tânguitor. Un vaier devenise întreg văzduhul, brăzdat de cărduri de păsări năuce!

Omul se cățără până pe la jumătatea trunchiului și, istovit, se opri, prinzând strâns în brațele lui zvâcninde copacul scortșos. Când se uită-n jos, își dădu seama că mai rămăsese ceva cale până în vârf. Îi tremurau nestăpânite picioarele slabe înfipte în creștături, dar răsuflă și el de mai multe ori adânc și se simți bine.

Pe cer, cât vedea cu ochii – învălătuciți norii plumburii de ploaie de la sfârșit de mai! Vântu-i mâna tot mai încolo și nici chip să se lase către sat. Nu prea se ghiceau semne de ploaie nici acum...

În clipa aceea de sfârșeală, pe bărbat îl străfulgeră un gând: să fie pasăre, să-și poată face cuibul sus, cât mai sus, în vârful vreunui copac, acolo în zări de liniște, de curățenie și de libertate! Ar mai fi vrut să fugă de lume, să se ascundă undeva și să scape de tot ce îndura: înșelăciunea și ura și umiliința pe care nici că le mai putea suporta! De mult pierise pentru el nădejdea în cinste și în dreptate!

Își ara ogorul cu o pereche de bivoli de împrumut, de când pe-ai lui i-i furaseră unii într-o noapte. Zadarnice îi rămăseseră plângerile și fără de vreun folos căutările!

Se mai întâmplă ca sub un tufiș din grădina lui să fie găsită marfă dubioasă îngropată fără știrea lui de cin' să știe el cine. La înfățișare, susținu sus și tare că nu dosise nimic, că el era un om cinstit, dar cine să-l apere și să-i dovedească nevinovăția ca să nu facă temniță grea?!

„Așa-i zidită lumea noastră! fură vorbele unui sătean înțelept, un bătrân gata să-l înțeleagă și să-l consoleze. Și-odată născut, omul trebuie să le îndure pe toate și de-s bune și de-s rele, că de nimic nu se poate ascunde! Așa-i zidită lumea noastră, că de e câștig, musai să fie și pierdere, iar când unul se bucură, undeva altul se-ntristează... Așa e datul firii, ca să nuncapă doi învingători deodată, lumea fiind zămislită cu două fețe. Ca să răzbească, mai tot ce mișcă pe lume înșală, profită, forțează și-ntr-un sfârșit dobândește!”...

„Mare adevăr! continuă un altul vorbele înțeleptului, aducând și pilde de toți știute. Nu vezi? Veterinarul satului caută porcii înainte de tăiere, ca nu cumva să fie bolnavi. După ce-i măcelărim, ne cere o halcă de carne s-o ncerce el, ca să se-ncreadă că-s sănătoși. Satul taie cam patru porci într-o zi și el capătă patru hălci de carne, din care nevastă-sa prepară frigărui pentru târg. De-ar fi să se-ncontreze cineva, veterinarul n-ar mai lăsa liber la tăieri, pretinzând că ar fi dat molima”...

„Sau povestea lui AY BAU, care mergea la

DALING DAM să vândă carne, mai spuse un altul întâmplarea veche. Pe drumul mare l-au pradat hoții și de marfă și de bani. Ce de bănet! Mai bine de-o sută de **bahti**! N-a trecut cine știe ce și AY BAU a pățit-o din nou, și tot așa, de vreo două-trei ori la rând! Dar AY BAU era încăpățânat! Nu și nu, el tot la DALING DAM ținea să se ducă, până hoții l-au lăsat în plata

Cerului și nu i-au mai făcut nimic, tâlhărindu-i mai departe pe alții și cruțându-l pe AY BAU”...

Bărbatul sta cu fața lipită de copacul pe care-l ținea în brațe, lăsându-se pradă năvalnicelor amintiri cu întâmplări petrecute în sat. Și cum sta așa, deodată se iscă un vacarm ce-l făcu să tresară. Pe șoseaua ce lega HAD SIEW-ul de MAE TURN năvălea duduind o mașină. El apucă bine, bine toporișca și lovi în lemn cu toată puterea creștând una după alta treptele pentru suieș.

Ca năuce zburau în jurul lui păsările speria, de moarte, ieșite îngrozite de pe cuibare, scoțând țipete stridente a primejdie, după care, neputincioase, se așezau ostenite pe craca vreunui copac învecinat, nu prea departe de cuiburile unde-și părăsiseră puii neajutorați.

Cu chiu cu vai bărbatul sui până-n vârf, scotoci ce scotoci prin coaja groasă și dibui în cele din urmă scorbura. Bătea tare vântul sleindu-l de puteri și amețindu-l de-a binelea, însă un sentiment de mulțumire, cum nu mai simțise niciodată în viața lui, îi învăli toată ființa, făcându-l nespus de fericit.

„Dacă-am fi păsări, rosti el cu vocea sugrumată, dacă-am fi păsări ne-am face cuibul aici, către înaltul cerului și ne-am socoti pe deplin binecuvântați!”... Vai, voi oameni! Ați scăpa de plictisul și urâtul vieții de pe pământ! Aici sus, în imensitatea văzduhului, ați descoperi adevărate puritate! V-ați simți liberi, liberi ca păsările cântătoare ale cerului și nici n-ați mai ști de mizeria vieții, de înșelăciune și de ură, iar pacea s-ar înstăpâni peste fire!” Gâr. așa și-l încercă un cald fior de fericire. Cum să nu? El care-i iubise pe toți, el care nu minșise niciodată pe nimeni, ca un făcut, avusese parte doar de umilință. Păcălit și furat mereu, mereu, ar fi vrut să fugă și să scape. Ce bun fusese el și ce murdară lumea! Să fie pasăre! Oare dac-ar fi să fie pasăre, dacă-ar fi să viețuiască-ntr-un cuib aicea sus-sus, l-ar mai putea atinge lumea, lumea cu spaimetele ei?!

Bărbatul își scutură de câteva ori capul ca să-și alunge deznădejdea și gândurile. Într-o sfortare se cațără până dădu cu ochii de scorbura în care pieriți de frică tremurau tânguindu-se doi pui golași de graur. Întinse mâna și-i înhăță, iar inima îi bătea mai, mai să-i spargă pieptul... Deasupra copacului, speriate de moarte se roteau disperate două păsări-părinți al căror vaiet acoperea cerul și pământul și se rostogolea neistovit până în străfundurile sufletului de om.

Lângă tâmpla cerului se desenau emblematic om și copac și pasăre...

**Prezentare și traducere din limba thai:
Leandru-Iosefin Giucă**

1) Baht – moneda națională thailandeză

2) Kwian – unitate de măsurat greutatei (2000 kg)

3) Pakhawma – bucată de pânză purtată în jurul șoldurilor de bărbații tailandezi (pantaloni tradiționali), echivalentul sarougu-ului pentru femei

DAVID MOURÃO-FERREIRA SAU OBSESIA ARISTOCRATĂ A IUBIRII

de MARIANA PLOAE -HANGANU

S-a stins din viață, cu puțin timp în urmă, un mare cântăreț al iubirii, poate cel mai mare pe care Portugalia l-a dat de la moșe încoace. Întreaga sa operă, care cuprinde o bine de 50 de volume de poezie, proză, pagini eseu sau critică literară, dramaturgie, este pusă în semn al iubirii. Se pare că, așa cum singur a spus într-un interviu, David Mourão-Ferreira a scris toată viața o singură operă bifurcată în care, pure și perfecte, sentimentele se desfășoară într-o fâșnitură, dintr-un singur bloc. Și o idee preconcepțivă nu vine, ca la Proust, de exemplu, să le nuanțeze sau să le dea contur. Sinceritatea, eleganța gestului poetului au o gură țintă de-a lungul întregii opere: iubirea usă în formele ei paroxistice de ardoare când se confundă cu actul de creație. Toți exegeții opereii versuri sau în proză a lui David Mourão-Ferreira au remarcat relația erotică dominantă a regiei sale creații. Eroticul implică în opera scriitorului portughez o anumită filozofie, un anumit limbaj poetic și de comunicare, manifestându-se printr-o scriitură de tip particular. Este o lume de adevăruri mereu schimbătoare, de nici un rezultat nu este vreodată dobândit, de fiecare clipă repune totul în discuție, dar eșecurile de eșec sunt compensate din plin de surprizele surprizei. Iubirea devine descoperire, călătorie în care totul începe și se termină cu descoperirea trupului, corpul material al iubirii. „În corpul tău există lumea toată” spunea undeva poetul iar în poezia **Unui trup** accentuează: „În neadâncimea/ Ce-o caută sufletul/ Apa Vinul / Mierea/ Laptele Mierea Fructul”.

Ceea ce este mai emoționant și mai generos în creația lui Davis Mourão-Ferreira e faptul că pentru el iubirea reprezintă aproape exclusiv domeniul electiv al relației fericite. Nu întâmplător în 1986, la aproape 50 de ani, Davis Mourão-Ferreira scrie unicul său roman, **O dragoste fericită**, tradus în limba română în 1995, unde ficțiunea și confesiunea reală se împletesc armonios iar scriitorul, dublat de

eseistul și profesorul de teorie literară, fascinat fără îndoială de problematica scrierii unui roman, a reușit, cu o rară măiestrie tehnică și dezinvoltură ironică, să scrie și un frumos roman de dragoste.

Poet și critic în același timp, eseist de mare finețe, bun cunoscător al mai multor limbi și culturi vechi și moderne, scriitorul portughez a știut să armonizeze într-o operă de respirație largă și bine controlată cele mai bune și mai echilibrate laturi ale moștenirii literare, tradiția clasică și modernismul. Secretar general al Societății Portugheze a Autorilor, director al cotidianului de mare popularitate **A Capital**, secretar de stat al

david mourão-ferreira (1927–1996)

Aluziv

Cine stinsese
cu-atâta grabă
în fine d-amiază
lumina din cer
Aproape de lac
cedri sau fagi
fructe sau fraze
Și cine-adusese
pentru marele-ales
nume și verbe
menite să-mbete
El sau ea
cine se prefăcea
cuprins de vrajă
Era un teatru
sau o serbare
cu măști
Sau funeralii
ăstor cuvinte
spectre deja
de simulacre
Iubire sau ură
'năuntru odăii
Sex sau dispreț
În intervalul
acestor străzi

dintre ziduri
mister în culoare
acolo-n oraș
răspândește
aproape de lac
Oare ecoul
acelor pași
a fost funest
sau a fost fals
Ah controversa
nicicând încheiată
iar se repetă
Cine-ar putea
să spună într-un vers
c-a fost iubit
Să fi fost patimă
Să fi fost milă
Să fi fost sfidare
Să nu fi fost nimic
dincolo de gesturi
Aproape contrar
la ce-a spus Seneca
chiar și trecutul
devine incert.

(Din volumul **Ramuri și vâsle**, 1985)

Traducere:
Mariana Ploae-Hanganu

culturii pe perioada executării legislației a trei guverne, Davis Mourão-Ferreira a fost mai întâi de toate un om de o rectitudine morală puțin întâlnită și un progresist nedezmițit. Curajul și inconformismul său intelectual l-au determinat să se autodemită din două dintre funcțiile importante pe care le-a deținut pentru că nu a vrut să facă pact cu măsuri arbitrare și neonest. A fost președintele Asociației Portugheze a Scriitorilor, vicepreședinte al Asociației Internaționale de Critică Literară cu sediul la Paris și președintele PEN-clubului Portughez. Ultima funcție pe care a avut-o a fost cea de director al Serviciului de Bibliotecă Itinerante și Fixe al Fundației Gulbenkian; în același timp a condus periodicul **Colóquio – Letras**, eleganta revistă literară a aceleiași fundații.

Membrii al Academiei de Științe de la Lisabona, membru corespondent al Academiei de Litere din Brazilia, Davis Mourão-Ferreira a

primit în timpul vieții câteva dintre cele mai importante distincții onorifice în Franța, Brazilia, Italia și Portugalia.

A dorit mult să viziteze România și lansarea traducerii în română a romanului său **O dragoste fericită** i se părea o ocazie oportună. Boala însă a îndepărtat pentru totdeauna această posibilitate.

Fără îndoială, Davis Mourão-Ferreira rămâne una dintre personalitățile de primă mărime prin care Portugalia își trimite reprezentanța ei în lume. Stingerea lui din viață, în urma unei curajoase dar inegale bătălii, este dureroasă. Dureroasă pentru toți aceia care l-au cunoscut direct sau i-au cunoscut doar creația literară. Iar când noi, contemporanii lui, nu vom mai fi, el va continua să existe într-o creație de pasionantă dar aristocratică iubire. Poemul alăturat face parte din volumul de versuri **Ramuri și vâsle**, publicat în 1985.

UN ALCHEMIST ÎN CĂUTAREA LITERATURII

de LUIZA MARINESCU

În peisajul cultural european al sfârșitului de mileniu, când despre moartea literaturii și a autorilor s-a vorbit adesea, când prorocirile sfârșitului Galaxiei Gutenberg dăduseră naștere unei generații de intelectuali ce se impunea fie sub semnul Apocalipsei, fie sub acela al integrării și al sintezei, când extirparea uimirii devenise una dintre condițiile adaptării, numele lui Umberto Eco rămâne un punct de reper.

Filosof prin formație, împătimit cercetător al Evului Mediu și al esteticii sale, autor al unor studii și cărți de semiotică aflate în legătură directă cu realizările sale românești, spirit efervescent îmbinând pretextul ludic cu ironia, liricul, pasiunea cu rigoarea omului de știință, celebrul scriitor italian a devenit unul dintre spiritele îndelung mediatizate ale veacului său. A fost șansa publicului românesc pasionat de universul cărților ca în perioada 8-10 iunie 1996 să aibă posibilitatea de a-l avea în preajmă pe cel mai viguros și mai echilibrat dintre mânuitorii condeiului, aflat în România ca invitat al Editurii Pontica, cu ocazia lansării la Târgul Internațional de Carte de la București a versiunii românești a cărții sale intitulată „Limitele interpretării”. Cu acest prilej Universitatea Ovidius din Constanța i-a conferit titlul de Doctor Honoris Causa al acestei instituții de cultură.

Înțelegând secretul marii literaturi prin studiul legilor ei, Umberto Eco a fost socotit unul dintre alchimiștii vremurilor noastre. Piatra filosofală sau Quintesența literaturii a fost căutată dintotdeauna de înțelepți. Paradoxul timpului nostru aflat în arzătoarea căutare a noului, a modernului a dovedit că toate acestea nu sunt decât o răsturnare a adevărilor vechi și recunoscute. Constatat de unii, idolatrizat de alții, Umberto Eco rămâne totuși unul dintre autorii a căror înțelegere va genera întotdeauna ample dezbateri, adevărate spectacole ale erudiției, inteligenței și pasiunii aflate în căutarea unor răspunsuri la întrebările fundamentale ale umanității de pretutindeni și de oricând.

Disputa dintre Richard Rorty, autorul unor lucrări cunoscute precum „Philosophy and the Mirror of Nature” (1979) sau „Idealism and Textualism” (1982) și cunoscutul scriitor și semiotician italian despre posibilitățile interpretării l-au făcut pe autorul „Operei deschise” să scrie o carte despre ce „nu este și ce nu poate fi semioza nelimitată”. Observând în multe dintre studiile recente tendința generală de a echivala semioza nelimitată cu o lectură liberă, în care ideile interpreților, ce foloseau metoda lui Rorty, transformau texte, modificându-le formal în funcție de scopurile lor, Umberto Eco stabilește „Limitele interpretării” vorbind despre acordul instituit nu în mod definitiv și nici failibil în comunitatea interpreților aceluși text, acord referitor la tipul „obiectului (semiozic) de care se ocupă.”

Referindu-se la traducerea recentă în limba engleză a cărții sale mai vechi „Opera deschisă” (1962), autorul arată cum „cu treizeci de ani în urmă, pornind și de la traiectoria interpretării a lui Luigi Pareyson” se străduia să definească „un

fel de cumpănire, sau de echilibru instabil, între inițiativa interpretului și fidelitatea lui față de operă. În ultimii treizeci de ani mulți s-au avântat prea tare pe versantul inițiativei interpretului. Problema acum este nu să ne avântăm în sensul opus, ci să subliniem încă o dată faptul că oscilarea balanței nu poate fi eliminată”. În viziunea lui Umberto Eco limitele interpretării textului coincid cu „drepturile autorului lui”. Trecând în revistă teoriile despre cuplul Cititor-Autor elaborate de prin anii '60 autorul distinge trei tipuri de intenții: „interpretarea în sens de cercetare a unei intenții auctoris, interpretarea ca investigare a unei intenții operis și interpretarea ca impunere a unei intenții lectoris”.

Consecvent principiului raționalismului grec de la Platon la Aristotel conform căruia „a cunoaște înseamnă a cunoaște cu ajutorul cauzei”, autorul trece în revistă moștenirea civilizației grecești fascinată de infinit, care alături de conceptul de identitate și cel al non-contradicției elaborează ideea „metamorfozei”, simbolizată de Hermes. „În mitul lui Hermes sunt negate principiile de identitate, de non-contradicție și de terț exclus; lanțurile cauzale se încolăcesc în jurul lor înșile în spirală, după îl preceda pe înainte, zeul nu cunoaște spațiile și poate să fie, în diferite forme, și în locuri diferite în același moment”. Discursul hermetic ia naștere în cel de al doilea secol după Hristos, când intră în criză unul dintre principiile modelului rațional grec, acela al terțului exclus, când multe lucruri pot fi adevărate în același moment, chiar dacă intră în contradicție între ele, când imperiul dizolvă patriile locale, iar ceea ce rezultă este o amestecătură de popoare și idei, o lume în care ajung să fie tolerați toți zeii. Neîncrederea în cunoașterea contemporană îi va conduce pe înțelepții acelor vremuri la concluzia că există un Adevăr străvechi și adânc „în preajma căruia locuim de la începutul timpurilor, numai că l-am uitat”. Cum numai simbolurile exotice conservă aura de sacru, „gândirea hermetică spune că limbajul nostru, cu cât e mai ambiguu, mai polivalent și cu cât se afundă în simboluri și metafore, cu atât va fi mai potrivit să numească un Unu în care se realizează coincidența opuselor. Dar acolo unde triumfă coincidența opuselor, cade principiul de identitate **Tout se tient**”.

Dacă în felul acesta se ajunge la infinitul interpretărilor, atunci de bună seamă că discuția, pe care Casaubon, personajul romanului „Pendulul lui Foucault”, o poartă cu prietenii săi în Barul Pilade despre această fărâmițare a științelor, despre această creație tautologică a lumii contemporane, își are punctul de plecare în aventura hermetică a secolului al doilea elenistic. Regulile referitoare la ceea ce Jacopo

Belbo numește Tetrapilochomie, „adică arta de a despica firul în patru”, erau în esență trei: „Prima regulă, conceptele se leagă prin analogie. (...) A doua regulă spune de fapt că, dacă până la sfârșit tout se tient, jocul e valabil. (...) A treia regulă: conexiunile nu trebuie să fie inedite, în sensul că trebuie să fi fost deja efectuate puțin o dată, și mai bine dacă-s de mai multe ori efectuate de alții. Numai așa încrucișările apar adevărate fiindcă sunt evidente”.

În finalul capitolului referitor la „aspectele semiozei hermetice” Umberto Eco se referă la René Guénon ca la unul dintre epigonii contemporani ai gândirii hermetice, protector al „unui secret nul: și Guénon știe că Regele Lumii e o metaforă pentru tradiția sapiențială căreia îi e adept, și că această tradiție este suma sincretistă a tuturor discursurilor din care el se înfruntă copios.” René Guénon, cel care încercase să descopere Occidentului coerența și unitatea de principii dintre doctrinele orientale și creștinism, vorbind despre „neospiritualismul” lumii moderne în „Domnia cantității și semnele vremurilor” (1945) era convins că „există ceva care corespunde perfect exigențelor unui control exercitat asupra influențelor psihice inferioare”, malefice, care pot fi folosite astfel direct „conform «planului» prestabilit al operei subversiune pentru care ele s-au «dezlănțu» acum în lumea noastră”. Personajele din „Pendulul lui Foucault” obsedate de descoperirea planului, diabolicii preocupați de aflarea secretului ascuns sunt adepții gândirii hermetice contemporane. Asocierea producătoare de sens este explicată de autorul „Limitelor interpretării” astfel: „L-am numit Casaubon pe unul dintre personajele principale din «Pendulul lui Foucault» gândindu-mă la Isaac Casaubon, care a demitizat cu impecabile argumente critice «Corpus Hermeticum». Cititorul meu ideal poate identifica o anume analogie între ceea ce a înțeles marele filolog și ceea ce personajul meu înțelege la sfârșit”. Casaubon, tânărul inițiat, își dăseama că întotdeauna incompleta cunoaștere a datelor problemei dă sens misterului căutării existențiale: „Adevărul lui Malkut, unicul adevăr ce strălucește în noaptea sefiroților, e că înțelepciunea se descoperă goală în Malkut, și descoperă că propriu-i mister stă în a nu fi, decât un moment, care e și ultimul. După el, Alții o iau de la capăt”.

Referindu-se la „Munca interpretării” și la „Condițiile interpretării” autorul combate respectuos ideea semiozei nelimitate a lui Peirce, paginile acestei lucrări dovedindu-se a fi o condiție a înțelegerii Adevărului romanilor sale, elaborate în paralel cu faimoasele lucrări de semiotică.

CAMERA OBSCURĂ

de ION CREȚU

Într-o seară de decembrie a anului 1993, întâmplarea ne-a așezat pe Noel Tamini și pe autorul acestor rânduri la aceeași masă, tărâșia lui Enache. Învăluită în fum des de cafeaneaua, ticsită de lume și ușor tizată de alcool, plutea parcă într-o dulce Veniserăm fiecare dintre noi împinși de inofensivă și subtilă pasiune pentru jazz. Inspirare de acordurile unei abile *jam session* produse de Johnny Anu, discuțiile s-au înfiripat fără tate. Inevitabil, centrul atenției noastre s-a în scurt timp de la datele generale ale ei de ziarist la ceea ce constituia un nt esențial al vieții lui Tamini, închisoarea ctarea acestei experiențe într-un roman. proape o glumă ca un occidental să ne scă despre închisoare, nouă, celor care am ai toată viața în umbra amenințătoare a ei. Scurt timp după aceea, a sosit pe mea un pachet conținând *La Chambre* (Camera obscură, Monographic S.A., cronica celor douăzeci de zile și nopți ite de Tamini „la doi metri sub pământ.” iunea de a-i dedica o cronică a rămas n acest moment neonorată (clișeul „viața spre atâtea orizonturi neprevăzute” mi scuza cea mai la îndemână).

eriența carcerală a inspirat de-a lungul ilor moderne pagini de o mare forță epică o dată, lirică. De la Dostoievski la Oscar și de la Soljenitîn la Goma – pentru a nu- decât pe ei – drama celui azvârlit (pe t) în întunericul beciurilor a constituit un t și esențial punct de reper în aprecierea i de civilizație și de democrație al unei i. În timp, motivația societății de a-i pune are pe cei incomozi a căpătat definiții mai și mai liberale, în general – iar condițiile nție au îmbrăcat forme mai tolerabile. De nul de detenție descris de Dostoievski în *Iri din casa morților* la celulele dotate cu or este o cale tot atât de lungă cât de la sm o cale la democrație. O dată cu aceste mări, s-a modificat și centrul de greutate emersului scriitoricesc. Dacă un evski, de exemplu, focalizează asupra umane produse de condițiile dure de e, ulterior, accentul cade tot mai mult și s pe faptul în sine, pe latura pur etică și i a problemei. La Dostoievski societatea udecată și condamnată prin prisma lor suferințe produse de închisoare; la , societatea este judecată și condamnată isma injustiției produse prin faptul însuși rcerării. La Dostoievski reacția față de l carceral ține mai ales de dimensiunea l Tamini mai degrabă de ceea ce se iză a fi la un moment dat starea ilor omului într-o anumită țară. Restul, r spune poetul, este literatură. Dacă ea este o chestiune de „nuanțe” atunci, de talentul și de sensibilitatea celui relatarea perioadei de detenție poate fi oționantă sau nu.

Camera obscură, suntem avertizați de bio-bibliografică de la sfârșitul romanului, incea carte semnată de scriitorul elvețian Tamini. Primul titlu, în colaborare, *La pied pur tous*, datează din 1980. l, *La chèvre d'ion*, era în plin proces de re în urmă cu trei ani. Am menționat ultim proiect literar fiindcă numele este mai mult decât familiar cititorului Nu întâmplător, nu datorită în mod

exclusiv magiei unei *ars combinatoria* a ajuns Tamini la adoptarea a, poate, celui mai popular nume românesc. Începând din 1990, Noël Tamini – care se consideră originar „dintr-o țară care nu mai există” – a petrecut mai mult timp în Maramureș, unde a redescoperit farmecul uitat al propriei copilării. Ecouri ale experienței sale românești – în această țară, numită Absurdistan – transpar mai la tot pasul în *Camera obscură*.

Strict biografic, Noel Tamini, este un „motan” elvețian cu nenumărate vieți. S-a născut în cantonul Valais. Timp de peste 15 ani, pe durata unui lung exil în lumea germanică, a fost traducător. A călătorit în nenumărate părți ale globului. Își câștigă existența ca reporter, redactor, corector, fotograf, comerciant de articole de sport.

Story-ul romanului *Camera obscură* este unul simplu. Lui Di Sasso, fotograf în vârstă de cincizeci de ani, i se fură o geantă din piele la aeroportul din Calvine. Poliția recuperează geanta, nu prinde făptașul, descoperă însă păgubașul. Prezența în geanta lui Di Sasso a unor fotografii de nuduri ale unor fetișcane îl face suspect de seducere de minore. Motiv pentru care este reținut și aruncat în beciul de la Veragre, într-o celulă de 6,2 metri pătrați (măsurați cu ajutorul unei foi de scris format A4). În cele din urmă neînțelegerea este clarificată și, după 482 de ore de privare de libertate, este eliberat. Ce se petrece, efectiv, – fizic, emoțional și intelectual – în acest interval de timp formează substanța epică a romanului. Miza este mare, este enormă, să recunoaștem, dar lectura atentă a cărții convinge. Romanul are ritm, limba este vie, șmecherită, autorul nesuferind de complexul Academiei Franceze.

Titlul cărții este o metaforă cu trimitere directă la profesia exercitată de Di Sasso. Închisoarea, pentru el, este o cameră obscură cu care prinde și imortalizează sensul moral al Elveției: „Eu, exclamă Di Sasso, cel mai liber dintre toți ziaristii acestei țări. Eu, membru al Amnesty International și al Reporterilor fără frontieră, iată-mă aruncat în singura închisoare

de care ar fi trebuit să mă țină departe! Fiindcă celula mea, iată, este o adevărată cameră obscură prevăzută cu un obiectiv, ghișeu. Magicianul închis în cutia magică! Iată-mă dar condamnat să privesc, să observ, să «fotografiez»... Mi-au oferit mie închisoarea care este interzisă tipilor de la televiziune! Iată-mă, ce mai încolo încoace, favorizat. Cine ar crede?”

Tamini nu este oripilat atât de închisoarea propriu-zisă cât de ipocrizia unei societăți care funcționează potrivit unei imagini de falsă respectabilitate: Di Sasso „se așează pe un colț al patului. Se închipuie deja în închisoare la Plovdiv, la Dresda, la Pragă, la Ankara, la Damasc, la Port-au-Prince... «În țara libertății» niciodată!”

Ceea ce dă cu adevărat profunzime, romanului este, în absența unei mari trăiri dramatice – când în închisoare poți citi, fie și ziarul *Le Monde*, poți scrie, și face baie, chiar dacă nu în fiecare zi, închisoarea este departe de a produce mari falii psihologice – multitudinea elementelor de ordin stilistic și a celor care țin de strategia narativă. Toate acestea mărturisesc cu prisosință despre realul talent literar al lui Noël Tamini.

Arestarea lui Di Sasso și coborârea lui „în mormânt” se produce, fapt memorabil, în Sâmbăta Mare. „Să trăiești ziua de Paști într-un mormânt!” exclamă cu amărăciune Di Sasso. Asocierea cu destinul lui Isus este nu numai la îndemână, ea este facilitată atât de înlănțuirea evenimentelor cât și de sublinierea lor prin lectura și comentariul lui Di Sasso pe marginea cărții lui Guillemin despre viața lui Isus. «Încercă să se cufunde în *Afacerea Isus*. Guillemin este unul dintre dascălii care te învață cum să gândești corect, departe de turmă... Cum s-a petrecut cu El moartea, coborârea în mormânt și pe urmă învierea? Ieshoua... Acest personaj l-a fascinat dintotdeauna. Cât de supărat este pe acești «necredincioși» care refuză să accepte existența istorică a nazarineanului! Pentru ei, Flaviu Iosif nu există... Există însă aceste cuvinte ale lui Sullivan: «Creștinii trebuie că au uitat de mult că necredința (neîncrederea) este naturală și normală.»”

Pentru Di Sasso, răul carceral este de esență psihologică. Pentru el, ca și pentru personajele lui Sartre din *Huis Clos*, *le mal c'est l'autre*. „Degeaba vrei să-ți asumi răspunderea și consecințele erorilor tale: când intri la zdup, doare. Nu fiindcă m-aș simți cine știe ce diminuat: îmi cunosc de mult slăbiciunile și am fost totdeauna indulgent cu slăbiciunile celorlalți. Dar să-ți deschizi intimitatea unor necunoscuți, care te umilesc și a căror privire te acuză și te condamnă, asta doare.”

Romanul este bogat în aluzii livrești, cele mai multe de origine literară, de la Villon la Eminescu, dar și de nu puține comparații împrumutate din lumea filmului: unul dintre poliștii care-l arestează este numit Buster Keaton, alt grup de poliștii acționează ca în serialul *Miami Vice* etc. Proverbele, alături de fondul argotic foarte sprintar, sporesc nota de culoare lingvistică a romanului: „parents par le fleuve, différents par les rivières”; „autant de morales autant de cultures” etc.

România este prezentă foarte *à propos* în pasta epică a romanului prin nenumărate trimiteri de ordin cultural, geografic și politic, ca dovadă că timpul petrecut de Tamini în Maramureș nu a fost în van.

Să mai reținem, în fine, dedicația, una dintre cele două așezate în fruntea romanului, pe care o cităm în original, traducerea ei fiind dificilă datorită jocului de cuvinte: „A celle et à ceux que l'on écrase sous pretexte qu'il n'y a pas de justice sans jus.” – o declarație angajantă, de ziarist „fără frontiere”, mai degrabă decât un truc strict literar; ceea ce nu scade în mod necesar valoarea romanului de care ne-am ocupat.

1) Vladimir Streinu meditănd în cursul *Eminescu* predat la Filologia Bucureșteană.

2) Adrian Dinu Rachieru privește spre Orizont cu aceeași uimire.

3) Doi universitari surprinși, vara trecută, la Neptun: Nicolae Balotă și Sorin Alexandrescu.

4) D.I. Suchianu, pe vremea când se afla în topul cronicarilor. Ioan Grigorescu, pe când nu era ambasador. Spera, însă!

5) Un poet și traducător de marcă: Rolf Bossert. E de aceeași părere și D.R. Popescu.

